

RIIGIKOHUS

**RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND**

HAGI TAGAMINE TSIVILKOHTUMENETLUSES

Kohtupraktika analüüs

Margit Vutt
analüütik

Tartu
november 2009

1. Analüüsi eesmärk	3
2. Valdkonna õiguslik reguleerimine – TsMS-i muudatused alates 1. 01. 2009	3
3. Riigikohtu praktika	5
4. Maakohtute ja ringkonnakohtute praktika.....	7
4.1. Tagamise eeldused (kohtuotsuse täitmise võimatus või raskendus).....	7
4.2. Laeva arestimise eeldused.....	12
4.3. Hagi tagamine enne hagi esitamist	13
4.4. Nõue ja selle selgus.....	14
4.5. Hagi tagamise abinõud.....	16
4.5.1. Kohtulik hüpoteek.....	16
4.5.2. Arveldusarvete ja vallasvara arestimine.....	17
4.5.3. Täitemenetluse peatamine	20
4.5.4. Teisel isikul kostjale vara üleandmise või kostja suhtes muude kohustuste täitmise keelamine	21
4.5.5. Elukohast lahkumise keeld	22
4.5.6. Muud abinõud.....	23
4.5.6.1. Juhatuse liikme esindusõiguse piiramine.....	23
4.5.6.2. Vastuväide kinnistusraamatus.....	23
4.5.6.3. Aktsiaseltsil tehingute tegemise keelamine ilma aktsionäri nõusolekuta.....	24
4.5.7. Abinõu valik	24
4.6. Hagihinna arvestamine hagi tagamisel	25
4.7. Hageja tagatis kahju katteks (TsMS § 383)	25
4.7.1. Tagatise maksmise aeg ja koht	25
4.7.2. Tagatise määramine ositi makstavate summadena	29
4.7.3. Tagatise suurus	30
4.7.4. Tagatise tasumisest vabastamine	30
4.8. Tagamise vaidlustamine – millised määrused on edasikaevatavad ja millised mitte? ..	32
4.9. Hagi tagamise tühistamine	33
4.10. Kostja kaitse ehk hagi tagamise abinõu asendamine raha maksmisega (TsMS § 385)	34
Kokkuvõte.....	36
Hagi tagamise õiguslik tähendus	36
Hagi tagamise eeldused ja nende kajastamine kohtulahendites	36
Hagi tagamine enne hagi esitamist.....	37
Uurimisprintsiipt hagi tagamise menetluses	37
Hagi tagamise abinõud.....	38
Hageja tagatis kahju katteks (TsMS § 383)	38
Kostja tagatis	39
Hagi tagamise vaidlustamine	39

1. Analüüsi eesmärk

Käesoleva analüüsi eesmärk on uurida hagi tagamise normide rakendamist tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes. Analüüsi objektiks on peamiselt 2009. aastal, vähemal määral ka varasemal perioodil¹ maa- ja ringkonnakohtutes tehtud, KIS-i vahendusel kättesaadavad hagi tagamise menetlusega seotud määrused. Analüüsi ülesandeks on üldistada vastava valdkonna kohtupraktikat ning tuua välja seda iseloomustavad tunnused ja probleemid. Lisaks kohtupraktika uurimisele on analüüsis antud lühiülevaade ka 1. jaanuaril 2009 jõustunud hagi tagamisega seotud TsMS-i muudatustest (vt alajaotus 2).

Muu hulgas uuritakse järgmisi küsimusi:

- Kuidas kohus motiveerib hagi tagamist ja mille alusel hindab hagi tagamise eelduste täidetust; kuid võrd arvestatakse subjektiivsete asjaoludega ja kuid võrd objektiivsetega;
- Kuidas motiveerib kohus hagi tagamise lubatavust enne hagi esitamist;
- Milliseid hagi tagamise abinõusid kohtud rakendavad, milliseid abinõusid peetakse millisel juhul proportsionaalseks;
- Kuidas kohaldatakse kohtupraktikas TsMS § 383 (milline on nn kahju hüvitamise tagatise määramise praktika rahalise nõude korral, kui suured on tagatisesummad, millisel juhul peavad kohtud tagatise määramist hageja jaoks koormavaks või ebaõiglaseks jmt);²
- Milline on kohtupraktika hagi tagamise ja tagamata jätmise määruste peale edasikaebamisel.

Asjade suure mahu tõttu ei uurita eraldi esialgse õiguskaitse kohaldamist eri liiki asjades, antud küsimus vääraks (vajadusel) iseseisva analüüsi koostamist.

2. Valdkonna õiguslik reguleerimine – TsMS-i muudatused alates 1. 01. 2009

TsMS muudatuste eelnõu seletuskirja kohaselt on **olulisemad muudatused alljärgnevad:**

TsMS § 377 lg 2 muudatustega antakse **kohtutele mitterahaliste nõuete korral paindlikum võimetus reguleerida esialgselt ehk vaidluse kestuse ajaks vaieldavat õigussuhet**, (nt määrata kaasomandis oleva asja kasutusviisi), ilma et selleks oleks vaja analüüsida küsimust, kas hagi tagamata jätmine võib raskendada otsuse täitmist või mitte. Abielu ja perekonnaasjas võib kohus praktilise vajaduse tekkimise korral eelkõige lapse huvides aga ka abikaasade

¹ Ajaperioodi valik on tingitud 1. jaanuaril 2009 TsMS-i sisseviidud muudatustest, millest osa puudutab ka hagi tagamise instituuti. Ringkonnakohtute lahendeid ja üksikuid spetsiifilisi küsimusi (nt elukohast lahkumise keelu määramist) puudutavad maakohtute määruseid on siiski uuritud ka varasemast perioodist.

² TsMS § 383 lõige 1¹ sätestab: Kohus tagab rahalise nõudega hagi üksnes juhul, kui antakse tagatis vähemalt 5 protsendi ulatuses nõudesummalt, kuid mitte vähem kui 500 krooni ja mitte rohkem kui 500 000 krooni ulatuses. Kui hagi tagamise korras taotletakse kostja aresti või elukohast lahkumise keelamist, antakse tagatis mitte vähem kui 50 000 krooni ja mitte rohkem kui 500 000 krooni ulatuses. Sama paragrahvi lõike 1² alusel võib kohus jätta tagatise siiski täielikult või osaliselt nõudmata või määrata selle tasumise osade kaupa, kui tagatise nõudmise eeldused on küll täidetud, kuid hagejalt ei saa majanduslikel või muudel põhjustel mõistlikult oodata tagatise andmist ja hagi tagamata jätmisega võivad hagejale kaasneda rasked tagajärjed või kui tagatise nõudmine oleks hageja suhtes muul põhjusel ebaõiglane.

vaheliste tülide vältimiseks õigussuhet esialgselt reguleerida ka omal algatusel (nagu hagita menetluses lahendatavate perekonnaasjade korral).

TsMS § 377 lg 4 muudatustega selgitatakse, et ringkonnakohus või Riigikohus lahendavad hagi tagamise küsimusi siis, kui neile on esitatud edasikaebus alama astme kohtu lahendi peale. Enne edasikaebuse esitamist esitatud taotluse vaatab läbi asja lahendanud kohus (vt § 451¹).

TsMS § 378 lõike 1 punkt 2 muutmine annab kohtu käsutusse täiendavad võimalused hagi tagamiseks sel teel, et **lisaks kinnistusraamatule võib teha hagi tagamise määrusega kohustuseks ka muudesse vararegistritesse kande tegemine, millest nähtub vara käsutamise keeld**. Samuti on täpsustatud normi senist sõnastust ja rõhutatud, et keelumärke sissekandmise eesmärk on just käsutuskeelu nähtavaks tegemine kolmandatele isikutele.

TsMS § 378 täiendamine lõikega 6 kannab õiguskäibe lihtsustamise eesmärki. Nimelt **ei ole muudatuste kohaselt enam alati vaja kohtu luba nt kohtuliku hüpoteegi kustutamiseks või muude käsutuskeeluga seonduvate kannete tegemiseks**. Muudatus annab selliste õiguste käsutamiseõiguse hagejale, kelle kasuks on hagi vastava abinõuga tagatud. Hageja võib nt ka kohtutäiturile anda nõusoleku asja müümiseks täitemenetluses, kui selle ainsaks takistuseks on hageja kasuks sisse kantud keelumärke. Hageja rollis võib samu õigusi kasutada ka nt Maksuamet, uurijad jne.

TsMS §-dest 379 ja 385 on jäetud välja sõna "kinnipidamine", sest sellist instituuti ei ole õiguskorras kõnealus kontekstis eraldi reguleeritud ja selle järele puudub vajadus, sest olemas on mõisted "sundtoomine" ja "arest".³

TsMS § 383 on täiendatud lõigetega 1¹ ja 1², mille eesmärk on **asendada hagi tagamise kautsjon hagi tagamisel makstava tagatisega**. Tagatist tuleb maksta vaid hagi tagamise avalduse rahuldamise korral (reegel) ja see jääb tagama teise poole võimalikke kahjunõudeid (TsMS § 391). Ideaalis tähendaks eelnõu väljapakutud lahendus seda, et taotleja ei pea tagatist maksma kohe, vaid kohtumääruse täitmine peaks olema seotud tagatise maksmisega. St kui kohus otsustab rahuldada nt hageja taotluse kohtuliku hüpoteegi seadmiseks, teeb ta selle täitmisele pööramise sõltuvaks tagatise maksmisest. Lõike 1² järgi võib kohus erandina isiku vabastada tagatise andmise kohustusest. Põhimõttelise muudatuse vajaduse tingis see, et hagi tagamise asjades ei ole kujunenud välja ühtset kohtupraktikat, mis annaks menetlusosalisele enne hagi tagamise avalduse esitamist teatava kindluse taotluse rahuldamise kohta. Probleem seisnes selles, et kui taotlust ei rahuldatud, siis jäi kautsjon riigitulusesse.

TsMS § 384 lg 5 muutmise põhjendus kattub § 377 lõike 2 omaga.

TsMS § 387 lg-te 1 ja 2 muudatused põhinevad sellel, et tsiviilkohtumenetluse iseloomust lähtuvalt peaks siiski olema eelkõige **hageja kohustus hoolitseda selle eest, et hagi tagamise määrus täidetak kiiresti**. Selleks on hagejal lg 2 kohaselt võimalik hagi tagamise taotluses (või ka eraldi taotluses) märkida, et ta soovib määruse edastamist seda täitvale isikule kohtu poolt või pöörduda ise hagi tagamise määrusega täitva isiku poole. Kohtutäituri poole peab hageja pöörduma ise, sest hagi tagamise määruse täitmiseks alustatakse täitemenetlust ning selleks võib kohtutäitur nõuda kohtutäituri tasu maksmist (KTS § 25¹⁵ lg 5). **Samuti on hagejal võimalik kohtult taotleda (nii eraldi taotluses kui ka hagi tagamise taotluses), et hagi tagamise määruse kostjale kättetoimetamine edasi lükataks (kuni määrus on täidetud)**.

³ Samas tuleb märkida, et TsMS § 378 lg 1 punkt 7 näeb endiselt ette kinnipidamise kui ühe tagamisabinõu.

TsMS § 388 lg 2 muutmisega reguleeritakse seni reguleerimata küsimust, et **kohtuliku hüpoteegi korral on hüpoteegisummaks tagatava nõude summa**. Lõike 3 muudatus põhineb TsMS § 387 lg-te 1 ja 2 muutmisel, tehakse sarnased muudatused määruse täitmise korra kohta. Lõige 6 näeb ette võimaluse, et kinnisasja omanik ei pea alati sundkorras saama hüpoteegi omanikuks (nagu nägi ette varasem redaktsioon), tal on õigus nõuda kohtuliku hüpoteegi kustutamist.

TsMS § 389 lõikes 3 on tagatise üldsätete järgi (§ 194) täpsustatud, et **tagatiseks võib olla ka pangagarantii esitamine**, lõiget 4 on muudetud TsMS § 387 lg 2 muutmise järgi põhimõttel, et hagi tagamise määruse täitmine toimub hageja initsiatiivil.

TsMS § 390 lg 1 teksti on muudetud esiteks seetõttu, et teiste sätete muudatustega **antakse kohtule õigus ka omal algatusel hagi tagada, nt lapse huvides**. Sel põhjusel ei reguleerita enam "hagi tagamise taotluse rahuldamist", vaid "hagi tagamist". Lõikes 2 on võimaldatud suurema hagi hinnaga asjades või otseselt isiku liikumisvabadust puudutava hagi tagamise määruse korral esitada määruskaebus ka Riigikohtule. **Riigikohtul tekib seega seni puudunud võimalus kohtupraktika ühtlustamiseks ka hagi tagamise küsimustes**.

3. Riigikohtu praktika

Nagu eelnevast nähtub, kehtib TsMS § 390 lg 1 alates 1. jaanuarist 2009 alljärgnevas redaktsioonis: Maakohtu või ringkonnakohtu määruse peale, millega kohus hagi tagas, ühe tagamisabinõu teisega asendas või hagi tagamise tühistas, võib pool esitada määruskaebuse. Maakohtu määruse peale esitatud määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale saab Riigikohtule edasi kaevata üksnes juhul, kui tagatava hagi hind ületab 1 000 000 krooni või kui tagamisabinõuna kohaldati isiku aresti või elukohast lahkumise keeldu. **Seega on Riigikohtul tekkinud teatav võimalus kohtupraktika ühtlustamiseks ka hagi tagamise küsimustes.**⁴

Riigikohtu praktika hagi tagamist puudutavate normide kohaldamisel on hetkel endiselt vähene ja puudutab suuremas osas esialgse õiguskaitse kohaldamist perekonnaasjades.

15. oktoobri 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-94-09 käsitles Riigikohus esialgse õiguskaitse kohaldamise juhtumit, kus kohus keelas avaldajal koos lapsega Eesti Vabariigist puudutatud isiku eelneva kirjaliku nõusolekuta lahkuda. Riigikohus selgitas nimetatud lahendi punktis 16, et kohus ei pea enne esialgse õiguskaitse kohaldamist kuulama tingimata ära ka nn teist poolt ehk isikut, kelle suhtes esialgset õiguskaitset kohaldatakse. TsMS § 384 lg 1 järgi ei teatata hagi tagamise, sh esialgse õiguskaitse kohaldamise avalduse läbivaatamisest teistele menetlusosalistele, kuid kohus võib teise menetlusosalise enne ära kuulata, kui see on mõistlik, eelkõige kui avalduses taotletakse vaidlusaluse õigussuhte esialgset reguleerimist. **Seega on kohtu otsustada, kas ta peab vajalikuks teisi menetlusosalisi ära kuulata.**

Ka Riigikohtu 2. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-26-09 käsitles hagi tagamisega seonduvat. Viidatud määruse punktis 8 selgitas kohus hagi tagamise aluseks olevate asjaolude tuvastamist. Nimelt märkis hageja hagi tagamise taotluses, et kostjal on tõsised majanduslikud raskused, mis võivad raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. Hageja põhistas oma seisukohta väljavõttega AS Krediidiinfo maksehäireregistri raportist, millest

⁴ Kuni 1. jaanuarini 2009 kehtis TsMS § 390 lg 1 alljärgnevas sõnastuses: Maakohtu või ringkonnakohtu määruse peale, millega kohus hagi tagamise taotluse rahuldab, ühe tagamisabinõu teisega asendas või hagi tagamise tühistas, võib pool esitada määruskaebuse. Maakohtu määruse peale esitatud määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale ei saa Riigikohtule edasi kaevata.

nähtuvalt on kostja võlgu viiele võlausaldajale, igäihele summas 1001 kuni 200 000 krooni. Samuti esitas hageja kinnistusraamatu väljavõtted, millest nähtuvalt on kõigile kostja kinnistutele seatud erinevate isikute kasuks hüpoteegid, mille suuruseks on 900 000, 400 000 ja 400 000 krooni. Ringkonnakohus jättis hagi tagamata, kuna järeldas hageja esitatud registriandmetele tuginedes, et kostjal on piisavalt kinnisvara ning seega ka varalised võimalused hagi rahuldava kohtuotsuse täitmiseks. Riigikohus leidis, et ringkonnakohtu selline järeldus on põhjendamata. Ringkonnakohus ei analüüsinud, kas olukorras, kus kõik kolm kostja kinnistut on koormatud hüpoteekidega, on hageja kasuks tehtava kohtuotsuse täitmine tagatud. Ringkonnakohus rikkus TsMS § 654 lg-t 5 (koostoimes §-ga 659), mille kohaselt peab kohus võtma põhjendatud seisukoha poolte kõigi esitatud faktiliste ja õiguslike väidete kohta, muu hulgas seletama lühidalt, miks üks või teine asjaolu ei oma asja lahendamisel tähendust. Kolleegium märkis, et **ainuüksi asjaolu, et kostjale kuulub kinnisvara, ei saa põhjendada rahalise nõude tagamiseks kohtuliku hüpoteegi seadmisest keeldumist**, kuna kinnisvara puudumisel ei saagi kohtulikku hüpoteeki seada.

15. aprilli 2004. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-48-04 (p 11) analüüsis Riigikohus keelumärke kui tagamisabinõu koormavust. Tsiviilkolleegium selgitas, et keelumärke keelab vastavalt oma sisule omandi või piiratud asjaõiguse käsutamise täielikult või osaliselt (AÕS § 63 lg 1 p 3). Seega ei ole **keelumärke** ainus hagi tagamise vahend kinnistusraamatus, küll on see aga **kinnisasja omanikule kõige koormavam mäрге**, sest AÕS § 63 lg 2 kohaselt keelab ta kannete tegemise kinnistusraamatusse kas täielikult või osaliselt. Seega "lukustab" keelumärke kinnistusraamatu kas täielikult või osaliselt. Riigikohus hindas antud asjas keelumärke proportsionaalsust kaasomandi lõpetamise nõude korral ja leidis, et kaasomandi lõpetamise ja kinnisasja hageja omandisse jätmise nõude tagamise adekvaatseks abinõuks on eelmärke, sest eelmärke puhul on hageja huvid kaitstud sellega, et pärast eelmärke sissekandmist on asjaõiguse käsutamine AÕS § 63 lg-te 3 ja 4 kohaselt tühine osas, milles see eelmärkega tagatud nõuet kahjustab või piirab.

Hagi tagamise abinõu valiku eesmärgipärasust analüüsis tsiviilkolleegium ka tsiviilasjas nr 3-2-1-8-08 (11. märtsi 2008. a. otsus, p 22) ja asus seisukohale, et kui vaidlus on kostja valduses oleva pandiga koormatud asja üle ja vaidluse või selle venimise tõttu võib eeldada asja väärtuse langust ning mõlemad pooled on huvitatud esmajoones mitte asjast, vaid rahast, võiks kohus hagi tagamise korras nt TsMS § 378 lg 1 p 10 alusel hageja taotlusel kohustada kostjat andma asi üle kohtutäiturile ja lasta asja kohtutäituril (või kohtutäituri kontrolli all poole või poolte poolt) müüa ning hoiustada saadud raha. Vastasel korral võivad asja väärtuse võimaliku languse tõttu oluliselt kahjustuda nii hageja kui ka kostja huvid.

14. veebruari 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-127-06 (p 10) selgitas tsiviilkolleegium hagi tagamise eesmärgi ja rõhutas, et hagi tagava abinõu valikul tuleb kohtul arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kui võrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks. Seega **ei või hagi tagamise abinõu piirata kostjat rohkem, kui on vajalik hagi rahuldamise ja kohtuotsuse täitmise tagamiseks**.

Hagi tagamise menetluslikke küsimusi käsitles Riigikohus tsiviilasjas nr 3-2-1-124-04 (16. novembri 2004. a. määrus, p 17), märkides, et hagi tagamise abinõu saab määrata ainult hagile, mis vastab hagiavaldusele esitatavatele nõuetele sisu ja vormi osas, s.t mille kohus on otsustanud menetlusse võtta (v.a TsMS § 155 lg-s 2 sätestatud juhtum, mil hagi tagamise taotlus esitatakse enne hagi esitamist).

4. Maakohtute ja ringkonnakohtute praktika

4.1. Tagamise eeldused (kohtuotsuse täitmise võimatus või raskendatus)

TsMS § 377 lg 1 kohaselt võib kohus hageja taotlusel hagi tagada, kui on alust arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. Kui kohtuotsust tuleb ilmselt täita mujal kui Euroopa Liidu liikmesriigis ja välislepingu alusel ei ole tagatud Eesti kohtuotsuste täitmine, eeldatakse kohtuotsuse täitmise raskendatust. Sama paragrahvi teine lõige sätestab vaidlusaluse õigussuhte esialgse reguleerimise õigusliku aluse ja selle kohaselt võib kohus sellise hagi tagamiseks, mille esemeks ei ole rahaline nõue kostja vastu, hageja taotlusel esialgselt reguleerida vaidlusalust õigussuhet, eelkõige asja kasutusviisi, kui see on vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul põhjusel. Seda võib teha sõltumata sellest, kas on alust arvata, et hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või teha selle võimatuks. TsMS § 378 lõikes 3 nimetatud (perekonnaõiguslikus vaidluses vajalikke) abinõusid võib kohus rakendada ka omal algatusel.

Hagi tagamise alust hindab kohus tõenäolisuse ja usutavuse alusel.⁵

13. oktoobri 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-66750** heitis Harju Maakohus avaldajale ette, et olukorras, kus avaldaja nõue on 55 000 krooni, ei ole avaldaja põhjendanud, et hagi tagamine on üldse vajalik ega põhistanud, miks ta arvab, et kostjal puudub nõude võimaliku rahuldamise korral 55 000 krooni ulatuses vara. Kohus märkis, et põhistuse puudumine ei võimalda kohtul jõuda järelduseni, et hagi tagamata jätmine võib oluliselt raskendada või teha võimatuks kohtuotsuse täitmise ja et pelgalt nõude olemasolu ei tähenda seda, et hagi tagamine oleks põhjendatud. Eeltoodust tulenevalt jättis kohus hagi tagamise taotluse enne hagi esitamist rahuldamata. Tallinna Ringkonnakohus märkis antud asja läbi vaadates⁶ 27. novembri 2008. a. määruses täiendavalt, et **asjaolu, et kostjaga suhtlemine on raskendatud, ei tähenda, et kohtuotsuse täitmine oleks võimatu ega saa olla seega ka hagi tagamise põhjuseks**. Hagi tagamise korral tuleb kaaluda alati mõlema poole, sh ka kostja huve. Alati on olemas hageja huvi eeldatavalt tema suhtes positiivse kohtulahendi täitmise ladususe kindlustamiseks, kuid teisalt on olemas ka kostja huvi jätkata oma tavapärasest (majandus)tegevust. Ringkonnakohus rõhutas, et **hagi tagamine ei kujuta endast olulist menetluslikku garantiid, vaid on pigem seaduses ette nähtud erand**. Hagi tagamata jätmine ei tähenda, et isikul puuduks võimalus oma õigusi kohtumenetluses kaitsta ja uute faktiliste asjaolude ilmnemisel säilib võimalus esitada hagi tagamise taotlus uuesti.

Ka 2. detsembri 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-65997** analüüsis Tallinna Ringkonnakohus hagi tagamise eeldust (oht, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha). Ringkonnakohus leidis, et ca 370 000 krooni suurune nõue on piisavalt suur ja suure nõude korral on üldjuhul alati oht, et võib tekkida raskusi selle täitmisel. Erinevalt eelmisena viidatud tsiviilasjast oli ringkonnakohus aga antud juhul seisukohal, et pikaajaliselt täitmata tasumiskohustus hageja ees ja asjaolu, et kostja ei reageerinud hageja pretensioonidele viitavad kostja pahatahtlikkusele oma kohustuste täitmisel – kui kostja leidis, et ta ei ole hagejale võlgu, oleks ta ringkonnakohtu arvates pidanud pretensioonile vastama ja oma vastuväiteid põhjendama. Kostja kõrvalehoidmine

⁵ A. Pärsimägi. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja –tähtjad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. – Juridica 2009, nr 7, lk 449.

⁶ Iseenesest ei ole hagi tagamata jätmise määrus kaevatav, selle kohta vt lähemalt alajaotus 4.8.

probleemi lahendamiseks andis ringkonnakohtu meelest alust arvata, et hagi tagamata jätmisel võib hagi võimaliku rahuldamise korral osutada otsuse täitmine võimatuks. Nii kostja käitumise tõttu kui ka põhjustel, et ettevõtte asub väljaspool Eestit, kostjal puudub Eestis vara ja on raskendatud kontrolli kostja tegevuse üle, leidis ringkonnakohtu, et hagi tagamise eeldused on antud juhul täidetud.⁷

Nõude suurus ja kostjate halb varaline seisund oli hagi tagamisel argumendiks ka Tartu Maakohtu 24. aprilli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-17949**: "*Arvestades hageja nõude suurust ning hageja poolt kirjeldatud kostjate varalist seisut, mida kinnitavad ka kinnistusraamatu ja äriregistri väljavõtted, peab kohus põhjendatult hagi tagada.*"

Tsiviilasjas nr 2-09-16384 taotles hageja hagi tagamise abinõuna kostja kinnistule kohtuliku hüpoteegi seadmist. Hagiavalduse kohaselt pöördus hageja korduvalt kostja poole lepingu täitmise nõudega, kuid ei saanud vastust, mistõttu võib arvata, et kostja hoiab lepingu täitmisest kõrvale ning ei pruugi täita ka lepingust taganemisest tulenevat raha tagastamise kohustust. Harju Maakohus tagas hagi ja märkis 22. aprilli 2009. a. määruses, et antud juhul tuleb hagi tagamisel arvestada võlgnevuse suurust (521 000 krooni) ning asjaolu, et kostjaks on füüsiline isik, kellel avalduse kohaselt puudub muu vara, mille alusel oleks võimalik hageja nõue sundtäita. Kohus leidis, et kostjale kuuluvale kinnisasjale kohtuliku hüpoteegi seadmine ei ole kostja jaoks ülearu koormav.

22. septembri 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-47719** põhjendas Harju Maakohus hagi tagamist (arvelduskontode arest nõude summa ulatuses) sellega, et kostja (müügilepingu järgne ostja) ei tasunud arvet lepingus ette nähtud tähtaja jooksul. Ka korduvate meeldetuletuste ja viivisearve tulemusena tasus ostja kauba eest lõpuks vaid osaliselt. Hagi tagamise taotluses tugines hageja olulisel määral ka sellele, et kostja võlgnevus takistab hageja majandustegevust ja põhjustab talle makseraskusi. Kohus leidis, et sellises olukorras on alust arvata, et võlgnik hoiab teadlikult kõrvale võlgnevuse tasumisest ja hagi tagamata jätmise võib raskendada kohtuotsuse täitmist või muuta selle võimatuks. Kostja võlg, ca 294 000 krooni, oli kohtu arvates suur võlg, mis asetab omakorda hageja raskesse majanduslikku olukorda.

Nagu nähtub analüüsitud lahenditest, on nõude suurusega seonduvalt tagamise põhjendiks enamasti asjaolu, et hageja nõue on väga suur. Kuid kohtupraktikas esineb ka vastupidiseid juhtumeid, näiteks leidis Tartu Maakohus 1. oktoobri 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-35078**, et juriidilise isiku vastu nõue summas ca 10 000 krooni ei ole märkimisväärne ning kui isik ei ole seda tasunud, siis viitab see makseraskustele ja on (kogumis muude asjaoludega) aluseks hagi tagamisel.

Pärnu Maakohtu 16. veebruari 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-90552** luges kohus hagi tagamise eelduse täidetuks olukorras, kus kostjad ei täitnud laenulepingust tulenevat rahalist kohustust (võla, intressi ja leppetrahvi tasumise kohustus summas 675 000 krooni) ega reageerinud mitmele meeldetuletusele.

Hageja pöördumistele ja pretensioonidele mittevastamine oli ka Harju Maakohtu 16. septembri 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-45731** üheks põhiliseks asjaoluks, miks kohus luges hagi tagamise eeldused täidetuks.

Notariaalsest võlaõiguslikust müügilepingust, asjaõiguslepingust ja lepingust taganemise avaldusest tuleneva kinnisasja tagastamise kohustuse ja leppetrahvi nõude mittetäitmise fakti

⁷ Viidatud kohtuasjas oli kõne all Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja Arbitraažikohtusse esitatud hagi tagamine. Hageja taotles kostja arveldusarvete arestimist Leedu krediitiasutustes.

pidas Pärnu Maakohus 12. augusti 2009. a. määruses piisavaks hagi tagamise põhjuseks **tsiviilasjas nr 2-09-36706**.

4. juuni 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-20443** märkis Harju Maakohus, et "*hagi tagamise abinõude rakendamise eelduseks on kostja selline majanduslik olukord, mis eeldatavalt ei võimalda kohtuotsust sundtäita.*" Hagi tagamise vajalikkuse põhistamisel oli aluseks maksehäirete registri raport, mille kohaselt kostjal oli maksuvõlg summas 1 065 595 krooni. Hagi tagamise abinõuna taotles hageja kohtuliku ühishüpoteeği seadmist kostja kuuele kinnistule nõudele vastavas summas (ca 900 000 krooni). Kohus rahuldab hageja taotluse ja märkis, et antud juhul on põhjendatud kõigi kostja kinnistute koormamine kohtuliku hüpoteeğiga, sest kinnisvarahinnad on jätkuvalt madalseisus, mistõttu võib olla põhjendatud hageja seisukoht, et kostjale kuuluvate kinnisasjade koguväärtus ei vasta neil lasuvate hüpoteeğide summale (ca 33 miljonit) ning hagi rahuldamisel võivad kohtulahendi täitmisel tekkida raskused.⁸

Tsiviilasjas nr 2-09-27475 oli tegemist elatise nõudega. Tartu Maakohus tegi 11. juunil 2009. a. määruse, millega kohustas maksma kostjat lapsele elatist igakuiselt kuni asjas tehtava kohtulahendi jõustumiseni. Kohus leidis, et hageja kinnitustest lähtudes on kostja oma varasema käitumisega näidanud üles äärmiselt passiivset suhtumist lapse ülalpidamiskohustuse täitmisse ning on teadlikult või raskest hooletusest pikema perioodi vältel elatise maksmisest kõrvale hoidnud. Hageja kinnitusel omab kostja piisava sissetulekuga alalist töökohta, kuid vaatamata sellele keeldub lapse ülalpidamiskohustuse vabatahtlikust täitmisest. Nimetatud asjaolud võimaldavad kohtul eeldada, et kostja ei ilmuta piisavat huvi ega valmisolekut tema kahjuks tehtava kohtuotsuse vabatahtlikuks täitmiseks. Sellest tulenevalt asus kohus seisukohale, et hagi tagamine on vältimatult vajalik, kindlustamaks hagi rahuldamise korral kohtuotsuse täitmise võimalikkus.⁹

Analüüsi objektiks olnud lahendite hulgas esines ka määruseid, millega kohus küll hagi tagas, kuid mille põhjendustest ei nähtunud, et kohus oleks hinnanud tagamise aluseks olevaid asjaolusid. Näiteks **tsiviilasjas nr 2-08-15578** ei ole Harju Maakohus 28. aprilli 2008. a. määruses hagi tagamist sisuliselt põhjendanud, piirdunud on vaid viidetega seadusesätetele. Selgusetuks jääb nii see, miks kohus leiab, et antud juhul raskendaks hagi tagamata jätmise kohtuotsuse täitmist või teeks selle võimatuks (TsMS § 377 lg 1), kui ka see, miks kohtu arvates on põhjendatud hagi tagamine enne selle esitamist (TsMS § 382 lg 1). Hageja avalduse kohaselt oli kostja osäühingu juhatuse liikmena teinud osäühingu nimel teise äriühinguga tehingu, mille tegemist teine osanik ja juhatuse liige (ja ühtlasi ühingu nimel hagi tagamise avalduse esitanud isik) ei pidanud õigeks. Hagi tagamise määrusest jäi ebaselgeks ka see, milline nõue hagejal ja kelle vastu täpselt on. Ainus kohtumääruse resolutsiooni selgitav hageja vastavasisuline väide oli, et juhatuse liikme käitumine viitab pahausksusele ja võimalikule soovile ühingut varatuks muuta või teda vähemalt osaliselt kahjustada. Hagi tagamise määruse sedavõrd vähest põhjendamist tuleb pidada ebapiisavaks, arvestades asjaoluga, et tagamisabinõuna arestiti äriühingu pangakontol olev raha summas 500 000 krooni ja keelati kostjal juhatuse liikmena tehingute tegemine (vt lähemalt ka käesoleva analüüsi alajaotus 4.5.6.1.).

Samuti puuduvad sisulised põhjendused Harju Maakohtu 8. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-31936**. Määruse kohaselt põhistas hageja hagi tagamise taotlust asjaoluga, et on oht, et kostjal puudub haginõude täitmiseks vara ja et kostja peidab, kaotab või

⁸ Asja vaatas läbi ka Tallinna Ringkonnakohus ja jättis 21. augusti 2009. a. määrusega maakohtu määruse muutmata.

⁹ Olemuselt on antud juhul tegemist pigem õigussuhte esialgse reguleerimise juhtumiga.

võõrandab vara või tegutseb muul hageja õigusi ohustaval viisil. Hagi tagamise abinõuna taotles hageja kogu kostja vara, sealhulgas pangaarvete arestimist ja raamatupidamises arvele võetud varaga tehingute tegemise keelamist. Nõude suuruseks oli 17 052 eurot (ca 266 000 krooni). Kohus rahuldab taotluse arestida kogu vara, sealhulgas pangaarved 17 052 euro ulatuses, kuid jättis rahuldamata taotluse keelata täiendavalt ka tehingute tegemine, pidades seda dubleerivaks.

Seevastu 29. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-36842** jättis Harju Maakohus taotluse hagi tagamiseks enne hagi esitamist (muude põhjuste hulgas) rahuldamata ka seetõttu, et avaldaja ei tõendanud asjaolusid, millele tuginedes ta väitis, et hagi tagamata jätmise võib kohtuotsuse täitmist raskendada või selle võimatuks teha (st kostja maksejõuetust ega asjaolu, et kostja oleks asunud nimetatud vara võõrandama).

Tsiviilasjas nr 2-09-8513 taotles hageja 235 000-kroonise nõude tagamist enne hagi esitamist. Tartu Maakohus jättis 4. märtsi 2009. a. määrusega taotluse rahuldamata, märkides, et kostjal on piisavalt vara, millele saaks sissenõuet pöörata ilma hagi eelneva tagamiseta ning et lisaks avalduses viidatud abielulisele ühisvarale ja märgitud korteriomandile kuulub kostjale kinnistusraamatu andmetel veel kaks kinnistut, avaldaja ei ole aga märkinud, et kostja kavatseks neid võõrandama asuda.

Eelnevast nähtuvalt uurib kohus hagi tagamise taotluse saamisel nii hageja väidete põhjendatust kui ka kostja varalist olukorda, et tuvastada kostja varaline seis. Küsimus on, kuivõrd kohaldub hagi tagamise menetluses hagita menetlusele iseloomulik uurimisprintsip ehk mil määral saab ja võib kohus juhinduda üksnes avaldaja poolt esitatud asjaoludest ja materjalidest ja mil määral peab ta ka ise aktiivselt välja selgitama hagi tagamise või sellest keeldumise aluseks olevaid asjaolusid. Ka näiteks **tsiviilasjas nr 2-09-10471** on Harju Maakohus ise aktiivselt uurinud kostja varalist olukorda ja jätnud hagi tagamata just põhjusel, et kohtule ligipääsetavate registrite kohaselt on kostjal olemas vara, mille arvel on võimalik hageja nõue rahuldada (Harju Maakohtu 8. aprilli 2009. a. määrus).

Tartu Maakohtu 4. mai 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-18434** oli hagi tagamisel argumendiks asjaolu, et kostja on likvideerimisel äriühing, kellel puudub vara, mistõttu on oht, et juhul, kui likvideerimine (sh vara jagamine õigustatud isikutele) viiakse läbi enne kohtuotsuse jõustumist, muutub selle täitmine võimatuks.

Tartu Maakohtu 2. septembri 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-24628** oli hagi tagamise põhjenduseks see, et kostja arveldusarvetel puudusid rahalised vahendid ja kostja oli eeldatavasti asunud end varjama, sest hagimaterjale ei õnnestunud talle 3 kuu jooksul kätte toimetada ühelgi kohtule teadaoleval aadressil.

Harju Maakohtu 17. aprilli 2009. a. määruse kohaselt **tsiviilasjas nr 2-09-15613** oli hagi tagamine põhjendatud, kuna kostja tunnistas oma võlgnevust ja asja materjalidest nähtus ka kostja suur maksuvõlg. Kohus leidis, et selline olukord viitab kostja makseraskustele, mistõttu võib hagi tagamata jätmisel võimaliku hagi rahuldava kohtuotsuse täitmine muutuda raskeks või võimatuks.

Eelnevast lahendist nähtub, et kohtupraktikas on hagi tagamise vajaduse põhjendamisel lisaks võla suurusele ja selle tasumisest kõrvalehoidumisele argumendiks olnud ka võla tunnistamine.

Tsiviilasjas nr 2-09-53624 põhjendas hageja hagi tagamise taotluses kohtuotsuse hilisema täitmise raskust muu hulgas järgmiselt: "*Vara sisuline puudumine selgub ka äriregistri võrgulehel kõigile kättesaadavast kostja 2008.a. majandusaasta aruandest. Majandusaasta aruande kohaselt koosnes kostja käibevara 31.12.2008 seisuga peaaesjalikult nõuetest ostjate vastu (ostjateks omakorda valdavas osas kostjaga seotud osapooled, st emaettevõtte ja selle*

teised tütarühingud). Majandusaasta aruanne viitab põhivarale jääkmaksumuses 542 851 krooni, kuid aruandest ei nähtu ja hagejal puuduvad võimalused selgitada, mida kostja raamatupidamises põhivarana kirjendatud on, mis on vara tegelik väärtus ja kas vara on likviidne. Igal juhul ei saa põhivara kirje all kajastatu väärtus küündida oma poole miljoni kroonises jääkmaksumuses hageja poolt hagiavalduses nõutud ca. 4 miljoni krooni suuruse summani." Pärnu Maakohus nõustus 16. oktoobri 2009. a. määruses hageja seisukohaga, et hagi tagamise alus on olemas. Samas asjas oli üheks oluliseks hagi tagamise vajaduse põhjenduseks ka asjaolu, et kostja on kontserni kuuluv äriühing ja kostja emaaettevõttel on väga lihtne peatöövõtjana allhanked mõnele teisele tütarühingule ümber suunata ja kostja majandustegevus sisuliselt lõpetada. Kohus leidis, et kontsernistruktuuris võib peituda potentsiaalne kuritarvituste võimalus ja seega ka oht tulevase kohtuotsuse täitmisele.

19. juuni 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-91824** leidis Tallinna Ringkonnakohus, et arvestades nõude suurust ja asjaolu, et kostja kinnisvarale on eelnevalt seatud hüpoteegid ning kostja suhtes toimuvad kohtumenetlused, on hagi tagamiseks kohtuliku hüpoteegi seadmine põhjendatud. Hagejad selgitasid taotluses, et neil on kahtlus, et kostja ei kavatse oma kohustust täita. Maakohus kontrollis, kas on alust arvata, et kostja ei täida oma kohustusi ja maakohtu poolt tuvastatu (kostjal on maksuvõlg riigi ees ja kostja vastu on esitatud hagi) oli ringkonnakohtu arvates piisav põhjus hagi tagamiseks. Lisaks märkis ringkonnakohus: **"Ebaõige on kaebaja seisukoht, et hagi saab tagada ainult siis, kui kostja on pahatahtlikult asunud kõrvaldama oma vara või kavatseb lahkuda kohtu jurisdiktsioonist. Hagi tagamine ei pea olema seotud ainult kostja tahtliku käitumisega (kõrvalehoidmisega) kohustuste täitmisest. Piisav alus hagi tagamiseks on ka see, kui tavalise majandustegevuse käigus tekkinud riskide tõttu võib kohtuotsuse täitmine olla raskendatud."**

Harju Maakohtu 2. juuni 2009. a. määruse kohaselt (**tsiviilasi nr 2-08-69739**) nähtus kohtule esitatud materjalist, et kostja oli 2009. a. mais võõrandanud talle kuulunud kinnistud temaga seotud isikutele. Muu kinnisvara ja registritesse kantud vallasvara kostjal puudus. AS Krediidiinfo raporti kohaselt olid kostjal ka maksehäired, muuhulgas märkimisväärne maksuvõlg. Seega pidas kohus põhjendatuks hageja kahtlust, et hagi tagamata jätmisel võib kohtuotsuse täitmine tulevikus olla raskendatud või võimatu.

26. mai 2009. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-09-24130** tagas Harju Maakohus hagi (arestis kostja arveldusarve) alljärgnevate hageja põhjenduste alusel: **"Kostja on käesolevaks ajaks välja heidetud Eesti Advokatuurist oma liikmemaksu võlgnevuse tõttu, tema enamusosalusega advokaadibüroo äritegevus on lõppenud ja kõik töötajad on sellest äriühingust lahkunud. Advokaadibüroo on äriregistri andmete kohaselt saanud hoiatuse majandusaasta aruande mitteesitamise eest. Teiste võlausaldajate kasuks on seatud hüpoteegid kostja omandis olevatele kinnistutele. Eeltoodust tulenevalt ei ole välistatud, et kostja on oma kohustuste täitmisega olulistes raskustes ning sisuliselt maksejõuetu. Hagejale teadaolevalt on kostja senine elukoht müügis, mis seab samuti kahtluse alla kostja suutlikkuse täita oma kohustusi ja kohtuotsust."**

Veel ühe näitena hagi tagamise põhjendustest võib tuua Tartu Maakohtu 2. septembri 2009. a. määruse **tsiviilasjas nr 2-09-42414**: **"Hagiavaldusest nähtuvalt on kostja vaatamata korduvatele suulistele ja kirjalikele meeldetuletustele jätnud oma lepingulised kohustused hageja ees täitmata. Arvestades hageja nõude suurust, hagi tagamise avalduses esitatud asjaolusid, hageja poolt kirjeldatud kostja varalist seisut, mida kinnitavad ka kinnistusraamatu ja AS Krediidiinfo maksehäireregistri raporti väljavõtted, peab kohus põhjendatuks hagi tagada ja seada kohtulik hüpoteek kostjale kuuluvale kinnisasjale. Kohus leiab, et hagi tagamata jätmisel ning hagiavalduse rahuldamise korral võib tekkida olukord, kus on raskendatud kohtuotsuse täitmine. Kostja kinnistule kohtuliku hüpoteegi seadmine ei**

ole kostjat ebamõistlikult koormav. Kohtuliku hüpoteeegi seadmine kostja kinnisasjale summas 331 370,89 krooni ei takista tal seda kinnisasja võõrandamast, samas on tagatud hageja nõude (põhivõlg, sissenõutavaks muutunud viivis ja tasutud riigilõiv) täitmine tulevikus pärast kohtuotsuse tegemist."

Kirjeldatud juhul oli hagejal (töövõtja) kostja (tellija) vastu töövõtulepingu järgne tasunõue. Kohus pidas vajalikuks hagi tagada, kuna hageja suutis põhistada kostja maksehäired, mis oli kohtu jaoks piisav, et põhjendada kohtuotsuse võimalikku täitmise raskendatust.

Kuid näiteks **tsiviilasjas nr 2-09-54276** jättis kohus hagi tagamise taotluse rahuldamata. Hageja taotles kostja arvelduskontode ja kostjale kuuluva tootmisliini arestimist. Krediidiinfo andmetel oli kostjal umbes 550 000 krooni suurune maksuvõlg, kostja ei olnud 2009. a. oktoobriks äriregistrile esitanud 2008. a. majandusaasta aruannet ning 2007. majandusaasta lõpetas kostja ca 500 000-kroonise kahjumiga. Lisaks nähtus kostja 2007. a. majandusaasta aruande juures olevast bilansist, et kostjal oli lühiajalisi laenukohustusi kokku 6 559 151 krooni ja pikaajalisi laenukohustusi 685 671 krooni. Seega oli kostja majanduslik olukord äärmisel halb. Hageja leidis, et hagi tagamata jätmise korral on tema nõude rahuldamine kostja vastu tõenäoliselt raskendatud. Harju Maakohus tegi 22. oktoobril 2009. a. määruse, milles märkis, et kostja 2007. a. majandusaasta aruandest nähtuvad andmed, Krediidiinfos kajastuv maksuvõlg ja 2008. a. majandusaasta aruande esitamata jätmise lubavad küll oletada, et kostja on majandusraskustes, kuid selline oletus ei õigusta pangaarvete ja tootmisliini arestimist. Kui kostja on püsivalt võimetu oma kohustusi täitma, on kostja juhatus äriseadustiku § 180 lg 5¹ kohaselt kohustatud esitama kohtule pankrotiavalduse maksejõuetusest teadasaamisest 20 päeva jooksul. KIS-i andmetel kostja pankrotiavaldust esitanud ei ole. Hageja ei ole esile toonud, et kostja oleks majandustegevuse lõpetanud. **Tegutseva äriühingu arvelduskontode ja tootmisliini arestimine võivad põhjustada olulisi häireid kostja majandustegevuses või selle hoopis halvata, mis halvendaks kostja maksevõimet veelgi.** Eeltoodu alusel leidis kohus, et hageja taotletud viisil hagi tagamine vähendaks kohtuotsuse täitmise võimalusi hagi tagamata jätmisega võrreldes oluliselt enam.

Kokkuvõtteks tuleb märkida, et praktika hagi tagamise eelduste täidetuks lugemisel on erinev. Nii mõnelgi juhul ei ole selge, miks kohus oma kaalutusõigust kasutades jõuab (pealtnäha) sarnastel asjaoludel erineva tulemuseni. Siiski on võimalik välja tuua need asjaolud, mida kohtud on kõige sagedamini kasutanud hagi tagamise eelduste täidetuks lugemise põhjendamisel. Sellisteks asjaoludeks on näiteks hageja nõude suurus (kostja suur võlg on kohtute arvates reeglina selliseks asjaoluks, mis õigustab hagi tagamise abinõu kohaldamist), kostjaga suhtlemise raskendus, kostja üldine halb majanduslik seisund, olukord, kus kostjaks on likvideerimisel äriühing või kus kostja kuulub kontserni ja võib esineda oht, et emattevõtja paigutab varad ümber selliselt, et nõude täitmine osutub raskendatuks.

4.2. Laeva arestimise eeldused

Tsiviilasjas nr 2-09-24593 esitas hageja hagi tagamise taotluse, millega palus arestida kostjale kuuluva laeva merinõude tagatiseks. Oma taotlust põhjendas hageja alljärgnevalt:

- Laeva arestimise eesmärk on võlgniku sundimine piisava tagatise andmiseks, kui ta soovib vaielda või tema sundimine koostööle, et saavutada nõude rahuldamisel kompromiss.
- Kostja ei oma mingit muud vara peale laeva, millele oleks võimalik pöörata sissenõuet, seega tekiks laeva arestimata jätmisega olukord, kus kohtulahendit tuleks

tõenäoliselt täita ikkagi laeva arvelt, aga seejuures jurisdiktsioonis, kus kohtuotsuse täitmine pole millegagi tagatud, sest laev võib lahkuda Euroopa Liidust.

- Hageja suhtes ei ole õiglane, et ta pannakse olukorda kus ta peab hakkama otsima võimalust kohtuotsuse täitmiseks sadamast sadamasse liikuva laeva suhtes.
- Aresti seadmine antud nõude puhul ei ole kostjale liialt koormav, kuna tal on võimalus anda tagatis või sõlmida kompromiss nõude tasumiseks.

Harju Maakohus nõustus oma 29. mai 2009. a. määruses hageja seisukohaga ja arestis hagi tagamise käigus kostja laeva.

Sarnastele argumentidele tuginedes on laevu arestitud ka teistes asjades, näiteks **tsiviilasjas nr 2-09-27504** (Harju Maakohtu 12. juuni 2009. a. määrus).

Pärnu Maakohtu jaoks oli piisavaks hagi tagamise põhjenduseks hageja väide, et laev asub hagi tagamise avalduse lahendamise ajal Pärnu sadamas, kus käivad parajasti pardal oleva kauba mahalaadimistööd ja et Pärnu sadamast pärit andmete põhjal toimub laeva planeeritud lahkumine sadamast juba 27. juulil 2009. Kohus märkis, et arvesse võttes nõude iseloomu – tegemist on Euroopa Liidu jurisdiktsiooni alt väljasoleva, Norra lipu all sõitva laevaga seotud merinõudega – esineb reaalne võimalus, et hagi tagamata jätmise võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha (Pärnu Maakohtu 27. juuli 2009. a. määrus **tsiviilasjas nr 2-09-36107**).

Merinõuete tagamisele on iseloomulik, et kohus kontrollib ka seda, kas hagejal võib olla (st kas on tõenäoline, et hagejal on) kostja vastu merinõude tunnustele vastav nõue. Sellekohase näitena võib tuua Harju Maakohtu 7. juuli määruse **tsiviilasjas nr 2-09-31754**.

Merinõuete tagamise kohta võib seega väita, et kohtupraktikas on laeva arestimisel piisavaks argumendiks asjaolu, et laeva Eesti sadamast lahkumise järel ei pruugi hagi rahuldamise korral olla võimalik sellele ilma ebamõistlike kulutuste ja pingutusteta sissenõuet pöörata.

4.3. Hagi tagamine enne hagi esitamist

TsMS § 382 lg 1 järgi peab hagi tagamisel enne hagi esitamist olema täiendavalt põhjendatud see, miks ei ole võimalik hagi kohe esitada. Nagu märkis oma 16. novembri 2004. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-124-04 Riigikohus, on hagi tagamine enne hagi esitamist erandjuhtum, sest üldjuhul tagatakse vaid sellist hagi, mille kohus on otsustanud menetlusse võtta.

Harju Maakohtu 13. oktoobri 2008. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-08-66750** jättis kohus hagi enne selle esitamist tagamata põhjusel, et avaldaja ei põhjendanud, millised asjaolud takistavad tal hagi kohe esitada.

23. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-35760** leidis Harju Maakohus, et hagi esitamisega viivitamise veenvaks põhjenduseks ei ole asjaolu, et hageja loodab, et kostja tasub võla vabatahtlikult.

Tsiviilasjas nr 2-09-34405 taotles hageja enne hagi esitamist kohtuliku hüpoteegi seadmist kostja kinnistule müügilepingu järgse hinna alandamise nõude tagamiseks. Harju Maakohus jättis 16. juuli 2009. a. määrusega avalduse rahuldamata ja märkis, et hagi hilisema esitamise veenvaks põhjuseks ei saa olla asjaolu, et avaldaja ei tea kostja täpset asukohta, sest hagi võib esitada ka kostja viimase teadaoleva asukoha järgi.

Harju Maakohtu 14. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-33014** on märgitud, et hagi hilisema esitamise veenvaks põhjuseks ei ole asjaolu, et hageja ja kostja vaheliste lepingute saamine on raskendatud puhkuste tõttu ning sellest tulenevalt ei ole avaldajal võimalik

koostada põhjendatud ja tõendatud hagi. Kohus selgitas, et TsMS § 363 lg 1 p-de 1 ja 2 kohaselt tuleb hagiavalduses märkida hageja selgelt väljendatud nõue (hagi ese) ja hagi aluseks olevad faktilised asjaolud (hagi alus). Sama sätte 3. punkti kohaselt tuleb hagi aluseks olevaid asjaolusid kinnitavatele tõenditele hagiavalduses vaid viidata. TsMS § 329 kohaselt võib tõendeid muuhulgas esitada kogu eelmenetluse käigus. Seega ei ole avaldaja viide täiendavate tõendite kogumiseks kuluvale ajale veenev põhjendus.

Samas esineb ka teistsugust praktikat, näiteks on Pärnu Maakohus 22. septembri 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-47719** pidanud eeltagamist piisavalt põhjendatuks juba olukorras, kus avaldaja on asunud hagematerjale ette valmistama. Samas asjas ei ole kohus määranud ka hagi esitamise aega, kuigi TsMS § 382 lõike 2 järgi peab seda tegema.

Harju Maakohtu 11. aprilli 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-13395** on märgitud: *"Hageja taotluse täpsustusest nähtub, et enne hagi esitamist Londoni vahekohtule on hageja läbimas kohustuslikku lepitusmenetlust kahe vahekohtuniku osavõtul ning et tulenevalt lepitusmenetluse nurjumisest on antud hagejale tähtaeg hagi esitamiseks vahekohtule kuni 25. aprillini 2008. Kohus leiab, et arvestades käimasolevat lepitusmenetlust ei olnud hagejal võimalik hagi esitamise aega ega vajadust ette prognoosida. Arvestades haginõude suurt mahtu ja saamata jäänud tulu tõendamiseks vajaliku suurt tõendite hulka, on põhjendatud lubada hagi tagamise taotluse esitamist enne hagi esitamist."*¹⁰

29. juuni 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-30317** andis Tartu Maakohus hagejale võimaluse täpsustada kostja andmeid ning põhistada täiendavalt, miks ei saa hagi kohe esitada.

Kokkuvõttes võib märkida, et hagi tagamine enne hagi esitamist on siiski pigem erand ja üldjuhul ei ole kohtupraktikas hagi esitamise viivitamine veenvaks argumentiks see, et hageja ei tea kostja täpset elukohta, ei ole saanud tutvuda kõigi tõenditega või et parajasti käivad poolte vahel läbirääkimised võla vabatahtlikuks tasumiseks. Eeltagamine ei ole seaduse mõtte kohaselt surveabinõu, vaid kohtuotsuse täitmise võimalikkuse kindlustamise vahend olukorras, kus on vaja reageerida väga kiiresti ja hagi esitamine on tõesti objektiivselt takistatud. Nii on eeltagamine näiteks laevade arestimise puhul olnud aktsepteeritav just põhjusel, et laev võib sadamast väga kiiresti lahkuda.

4.4. Nõue ja selle selgus

Ka hageja nõude olemasolu ja selle selgus omab hagi tagamise põhjendatuse üle otsustamisel kohtu jaoks tähendust. Muu hulgas peab kohus hindama, kas hageja materiaalõiguslikul nõudel on üldse edulootust. Hagi lubatavuse kontrolli raames saab kohus anda eelhinnangu sellele, kas juhul, kui eeldada hagiavalduses märgitud asjaolude tõendatust, on hagi rahuldamine kostja vastu võimalik (analoogia TsMS §-s 371 lõikes 2 sätestatud eelduste kontrolliga).¹¹

Harju Maakohus märkis 11. aprilli 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-13395** järgmist: *"Hagi tagamise menetluses ei ole kohtul pädevust hinnata hageja väidetavate asjaolude esinemist ega hageja esitatavate nõuete põhjendatust. Kohus võib vaid hinnata, kas hageja*

¹⁰ Käesolevas tsiviilasjas tagas kohus Londoni vahekohtusse esitatavat nõuet - Vastavalt TsMS § 382 lõikele 3 võib hagi tagamiseks vajaduse korral hagi tagamise abinõu rakendada ka kohus, kelle tööpiirkonnas asub vara, mille suhtes hagi tagamise abinõu rakendamist taotletakse, isegi kui hagi on esitatud või tuleb esitada mõnda muusse Eesti või välisriigi kohtusse või vahekohtusse.

¹¹ A. Pärsimägi. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja –tähtajad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. – Juridica 2009, nr 7, lk 452.

poolt väidetud asjaolude esinemise korral oleks teoreetiliselt võimalik hageja nõuete olemasolu. Seega ei võta kohus seisukohta, kas hageja ja kostja vahel sõlmitud prahilepingu ülesütlemine toimus hageja või kostja süül. Küll aga võib väita, et hageja poolt väidetud asjaolude esinemise korral oleks teoreetiliselt võimalik hageja väidetud suuruses kahjunõude tekkimine. Hageja esitatud tõendid kinnitavad hageja väidete usutavust. Arvestades ülalnimetatud tõendeid leiab kohus, et hageja on nõuet piisavalt põhistanud."

Kuna eelnimetatud asjas oli tegemist Londoni vahekohtusse esitatava nõude tagamisega, siis võis nõude põhistamine omada hagi tagamise menetluses mõnevõrra suuremat tähendust kui olukorras, kus tagamise lubatavuse üle otsustab sama kohus, kes menetleb ka haginõuet. Viidatud määruses on kohtu poolt kaalutavad asjaolud analüüsi autori arvates hästi jälgitavad.

31. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-37218** jättis Harju Maakohus hagi enne selle esitamist tagamata põhjusel, et hageja ei olnud selgelt kirjeldanud, milline nõue tal kostja vastu on. Kohus märkis: "*TsMS § 381 lg 1 p 1 kohaselt tuleb hagi tagamise avalduses märkida hagi ese ja hagi hind. Hagejal peab olema teada, millise tulevikus kohtusse esitatava hagi tagamiseks ta hagi tagamise abinõusid taotleb, st hageja peab määratlema selgelt nõude, mille tagamist ta taotleb. Avaldaja ei ole märkinud hagi tagamise avalduses millise nõudega hagi ta kostja vastu esitada soovib. Nõudest sõltub, kas hagi saab tagada üksnes tagatise vastu või mitte ja kas hagi tagamise abinõu, mida hageja palub rakendada, on kohane esitatava hagi tagamiseks."*

Ka 23. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-35760** põhjendas Harju Maakohus hagi tagamata jätmist muu hulgas sellega, et hageja poolt avalduses väljendatud nõue ei ole selge ning hageja ei ole piisavalt põhistanud, et tal kostja vastu üldse mingi nõue on.¹² Kohus märkis nimetatud määruses, et hagi ei saa tagada hageja paljasõnaliste väidete alusel ilma kostja seisukohta ära kuulamata. Analüüsi autor ei saa nõustuda seisukohaga, et juhul, kui nõue ei ole piisavalt selgelt esitatud, peaks kohus hagi tagamise otsustamisel tingimata ära kuulama ka kostja. TsMS § 384 lg 3 sätestab, et kostjale ja teistele menetlusosalistele hagi tagamise avalduse läbivaatamisest üldjuhul ei teatata. Kohus võib kostja eelnevalt ära kuulata, kui see on ilmselt mõistlik, eelkõige kui avalduses taotletakse vaidlusaluse õigussuhte esialgset reguleerimist. Ka A. Pärsimägi on oma artiklis leidnud, et kostja (vajadusel) ärakuulamine on iseloomulik just õigussuhte esialgse reguleerimise korral, mitte tavapärase hagi tagamise menetluse raames.¹³ Nõude ebaselgust tuleb aga eeltagamismenetluses hagi tagamata jätmisel pidada kohaseks argumendiks.

27. mai 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-24109** lähenes Tartu Maakohus asjale aga teisiti ja andis ebaselge nõude puhul avaldajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Määruse resolutiivosas märkis kohus: "*Anda J.A.-le 14 päeva määruse kättetoimetamisest alates järgmiste puuduste kõrvaldamiseks: selgitamiseks, kelle vastu ja millistes nõuetes ta hagi esitada kavatses; põhistamiseks, miks ta hagi kohe ei esita; kostja andmete märkimiseks; kostja jaoks menetlusdokumentide ärakirjade esitamiseks; täiendava riigilõivu 250.- krooni tasumiseks."* Nagu nähtub lahendist, oli antud asjas üheks etteheiteks ka nõude ebaselgus.

Seega toimivad kohtud nõude ebaselguse korral erinevalt, kuid levinud on siiski hagi tagamise taotluse rahuldamata jätmine.

¹² Antud juhul oli tegemist hagi tagamise taotlusega enne hagi esitamist.

¹³ A. Pärsimägi. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja –tähtjad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. – Juridica 2009, nr 7, lk 448.

4.5. Hagi tagamise abinõud

4.5.1. Kohtulik hüpoteek

Kohtulikku hüpoteeki kui tagamisabinõu peab kohtupraktika üldjuhul vähekoormavaks abinõuks ja seda kasutatakse praktikas ka üsna palju.

Näiteks seadis Pärnu Maakohus 16. veebruari 2009. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-08-90552** hageja nõude tagamiseks kostja kinnisasjale kohtuliku hüpoteegi summas 675 000 krooni, märkides, et nimetatud hagi tagamise abinõu on kostjat minimaalselt koormav ja seega kooskõlas TsMS § 378 lõikega 4. Hageja nõude suurus oli 675 000 krooni ja see koosnes põhivõlast, intressist ja leppetrahvist.

Näiteid määruste resolutiivosadest:

Näide 1

"1. Hagi tagamiseks seada kohtulik hüpoteek esimesele vabale järjekohale Tartu Maakohtu kinnistusosakonna registriosas number X kantud OÜ-le L kuuluvale tootmismaale asukohaga Y tänav, Tartu, hüpoteegisummaga 4 409 326 krooni (neli miljonit nelisada üheksa tuhat kolmsada kaksikümmend kuus) krooni AS S kasuks.

/---/

2. Määruskaebuse esitamine hagi tagamise määruse peale ei peata määruse täitmist.

3. Määruse täitmisest teatada täitjal Harju Maakohtule."¹⁴

Näide 2

"1. Rahuldada A.R.-i ja M.R.-i hagi tagamise avaldus.

2. Hagi tagamiseks seada kostjale G.O.-le kuuluvale, Tallinnas X asuvale korteriomandile (Harju Maakohtu kinnistusosakonna Tallinna jaoskonna registriosas nr XX) kohtulik hüpoteek hüpoteegisummaga 89 131 (kaheksakümmend üheksa tuhat ükssada kolmkümmend üks) krooni A.R.-i ja M.R.-i kasuks.

3. Kostjate taotlusel kohus tühistab hagi tagamise ja kustutab kohtuliku hüpoteegi, kui kohtu tagatiste kontole tasutakse määruse punktis 2 märgitud hüpoteegisumma ulatuses rahasumma või esitatakse selles ulatuses pangagarantii (TsMS § 388 lg 5).

4. Edastada kohtumäärus hagejatele ja toimetada kätte kostjatele e-posti teel. Dokumendi saaja peab TsMS § 314 lg 6 alusel saatma kohtule viivitamata kinnituse dokumendi kättesaamise kohta, märkides kinnituses kättesaamise kuupäeva. Seda kohustust rikkunud menetlusosalist või tema esindajat võib kohus trahvida."¹⁵

¹⁴ Harju Maakohtu 25. augusti 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-41447. Näites on esitatud ühe kinnistu hüpoteegiga koormamist puudutav osa, kokku oli koormatavaid kinnisasju neli.

¹⁵ Harju Maakohtu 16. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-45731.

Näide 3

"1. Rahuldada hagi tagamise taotlus hagi tagamisega ja hagi tagamiseks kohaldada tagamise abinõudena:

kohtulik hüpoteek hüpoteegisummaga 100 000 (ükssada tuhat) krooni seadmist Osaihingu S kasuks Osaihingule A kuuluvale kinnistule (asukoht XX, Viljandimaa) Tartu Maakohtu kinnistusosakonna Viljandi jaoskonna registriosas nr XX, IV jakku esimesele vabale järjekohale;

Täiendavad otsustused

2. Hagi tagamise taotluse lahendamiseks:

2.1 saata määruse koopia täitmiseks registripidajale;

2.2 toimetada määrus kätte kostjale mitte enne 18. augustit 2009;

2.3 saata määruse koopia viivitamatult hagejale.

Selgitused kohtumäärusele

3. Selgitada:

3.1 kohtumäärus kuulub viivitamatule täitmisele (TsMS § 467 lg 4);

3.2 TsMS § 660 kohaselt on määrusega puudutatud menetlusosalisel õigus esitada kirjalik määruskaebus Tartu Maakohtule Viljandi kohtumaja kaudu Tartu Ringkonnakohtule;

3.3 TsMS § 661 kohaselt on määruskaebuse esitamise tähtaeg 15 päeva, alates määruse määruskaebuse esitajale kättetoimetamisest."¹⁶

Täiendavalt tuleb märkida, et kohtulike hüpoteekide puhul võivad probleemid seonduda sellega, et praeguses majandusolukorras on kinnisasjad sageli juba koormatud hüpoteekidega kolmandate isikute kasuks ning kinnisvaraturu üldises madalseisus ei pruugi olla täpselt teada, mil määral on kinnistule täiendava hüpoteegi seadmisel selle arvel võimalik hiljem kohtuotsust täita.

4.5.2. Arveldusarvete ja vallasvara arestimine

Tsiviilasjas nr 2-09-24130 26. mail 2009. a. tehtud määruse resolutiivosas märkis Harju Maakohus järgmist: "Arestida K.K. arveldusarve 120 000 (ükssada kakskümmend tuhat) krooni ulatuses selliselt, et jätta K.K.-le õigus käsutada oma arvet ühes kuus 4 350 krooni ulatuses." Kohus põhjendas sellise otsustuse tegemist asjaoluga, et kuna tegemist on füüsilise isikuga, siis saab arveldusarve arestida palga alammäära ületava summa ulatuses ja kostjale peab jääma võimalus kasutada ühes kuus 4 350 krooni.

Harju Maakohtu 11. aprilli 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-13395** hindas kohus hagi tagamise abinõu sobivust ja proportsionaalsust ja leidis, et hageja taotletud abinõu (arestida OÜ X arveldusarved ning mistahes muu krediidasutustes registreeritav OÜ X vara, sealhulgas väärtpaberid, kõigis Eesti krediidasutustes summas kuni YYY Eesti krooni) on sobiv ja proportsionaalne, sest kostjal puudub kinnisvara või vararegistritesse kantav vara, mistõttu arvete arestimine ongi praktiliselt ainus võimalus hagi tagada.¹⁷

Samas asjas tegi 23. mail 2008. a. määruse ka Tallinna Ringkonnakohus ja rõhutas, et hagi tagava **abinõu valikul tuleb arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kui võrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades**

¹⁶ Tartu Maakohtu 3. augusti 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-37376.

¹⁷ Hageja taotles kostja arveldusarvete arestimist Londoni vahekohtusse esitatava ca 300 000 USD suuruse nõude tagamiseks.

põhjendatuks (TsMS § 378 lg 4). Kostja väitis määruskaebuses, et arvete arestimine on liigselt koormav ja ebaproportsionaalne ja seab majandustegevuse jätkamisele suured takistused. Kostja leidis, et üksnes registervara puudumine ei saa õigustada arvelduskontode arestimist, sest bilansist nähtuvalt on tal hagi tagamisega taotletavast summast kordades enam muud vara peale arvelduskontodel asuva raha, näiteks oleks kohus saanud arestida kostjale kolmandate isikute vastu kuuluvaid nõudeid.

Ringkonnakohus nõustus, et tegutseva äriühingu arveldusarvete arestimine on üks koormavamaid hagi tagamise abinõusid, kuid antud juhul ei olnud hagi tagamine muude abinõudega põhjendatud, eelkõige põhjusel, et kostjal puudus registritesse kantav vara, mille suhtes oleks saanud kohaldada vähemkoormavamaid abinõusid.¹⁸ Ringkonnakohtu hinnangul ei põhistanud kostja veenvalt, et hagi rahuldavat vahekohtu otsust oleks võimalik viivitusega täita hagi tagamata või et hagi tagaks väidetavate nõuete arestimine. Arveldusarvete arestimist vabastamiseks oli kostjal õigus vastavalt TsMS §-le 385 taotleda aresti asendamist rahaga või pangagarantiiga. TsMS § 383 lg 1 kohaselt võib kohus teha hagi tagamise või tagamise jätkumise sõltuvaks tagatise andmisest vastaspoolele tekkiva võimaliku kahju hüvitamiseks. Ringkonnakohtu seisukoha kohaselt on sellises olukorras tegemist kohtu diskretsiooniotsustusega, millesse kõrgema astme kohus saab sekkuda üksnes juhul, kui alama astme kohus on ületanud diskretsiooni piire. Ringkonnakohtu hinnangul maakohus neid ei ületanud, kuna hagi tagamise hetkel kohtule esitatud andmete põhjal ei olnud alust eeldada, et kostjal võib hagi tagamise tõttu tekkida ulatuslik kahju.¹⁹

Näiteid määruste resolutiivosadest:

Näide 4

"1. Rahuldada taotlus hagi tagamiseks.

2. Arestida aktsiaseltsile A kuuluvad arved 55 826 (viiskümmend viis tuhat kaheksasada kakskümmend kuus) krooni ulatuses AS AV (likvideerimisel) kasuks järgmistes pankades: Danske Bank AS-is; Swedbank AS-is; SEB Pank AS-is; Nordea Bank AS-is; Eesti Krediidipank AS-is; Parex Pank AS-i Eesti filiaalis.

3. Kostja avalduse alusel tühistab kohus käesoleva määrusega kohaldatud hagi tagamise abinõu asendades selle rahaga või pangagarantiiga. Summa 55 826 (viiskümmend viis tuhat kaheksasada kakskümmend kuus) krooni tasumisel Rahandusministeeriumi arvelduskontole nr 10220034799018 AS-s SEB Pank, arvelduskontole nr 221013921094 AS-s Swedbank, viitenumber 3100057358, või samas ulatuses pangagarantii esitamisel, on kostjal õigus esitada avaldus käesoleva määrusega kohaldatud hagi tagamise abinõu tühistamiseks.

4. Kohtumääruse täitmiseks peab AS AV (likvideerimisel) pöörduma kohtutäituri poole.

5. Saata käesoleva kohtumääruse ärakiri viivitamatult hagejale, seejärel toimetada kätte kostjale."²⁰

¹⁸ 2007. a majandusaasta aruande järgi oli kostja puhaskahjum 21 275 272 krooni. Audiitori järeldusotsusest nähtus, et seisuga 30. september 2007 oli ettevõtte omakapital 17 853 tuhande krooni ulatuses negatiivne ega vastanud seega äriseadustikus sätestatud netovara säilimise nõuetele. Lühiajalised kohustused ületasid käibevarasid 37 282 tuhande krooni võrra. Tõenäoliselt oli tegemist pankrotiseisus ühinguga.

¹⁹ Märkusena tuleb lisada, et viidatud lahendid on tehtud enne 1. jaanuari 2009. a seadusemuudatusi, sest käesoleval ajal tagab kohus rahalise nõude üldjuhul üksnes tagatise vastu.

²⁰ Harju Maakohu 8. juuli määrus tsiviilasjas nr 2-09-32197.

Näide 5

"1. Rahuldada hagi tagamise taotlus.

2. Arestida hagi tagamise abinõuna kostja OÜ P arveldusarved Eesti Vabariigis registreeritud krediidasutustes ja välismaa krediidasutuste filiaalides hagi hinna s.o 2 541 913.80 (kahe miljoni viiesaja neljakümne ühe tuhande üheksasaja kolmeteistkümne krooni ja kaheksakümne sendi) krooni ulatuses.

3. AS-l L tasuda 3 päeva jooksul alates määruse talle kättetoimetamisest Pärnu Maakohtu tagatiste kontole (Rahandusministeeriumi konto SEB Pank AS nr 10220034799018 või AS Swedbank nr 221013921094, viitenumber mõlemal juhul 3100057277) tagatist raha summas 127 095.69 (üheksakümne viis tuhat üheksakümne viis krooni ja kuuskümne üheksa senti) krooni. Kui hageja tagatist määratud tähtpäevaks ei tasu, tühistab kohus hagi tagamise.

4. Hagi tagamise määruse täitmine lõpetatakse, kui kostja OÜ P tasub 2 541 913.80 (kaks miljonit viissada nelikümne ühe tuhat üheksasada kolmeteist krooni ja kaheksakümne senti) krooni Pärnu Maakohtu tagatiste kontole Rahandusministeeriumi kontole SEB Pank AS nr. 10220034799018 või AS Swedbank nr 221013921094, viitenumber mõlemal juhul 3100057277.

5. Saata määruse ärakiri viivitamata hagejale.

6. Kostjale OÜ-le P toimetada hagi tagamise määrus kätte 10 päeva jooksul alates hagi tagamise määruse tegemisest.^{"21}

Näide 6

"1. Hagi tagamise taotlus rahuldada.

2. Arestida OÜ S arvelduskonto SEB Pangas 30 939 (kolmekümne tuhande üheksasaja krooni 22 sendi ulatuses OÜ L kasuks.

3. Kohtumäärus saata täitmiseks esitamiseks hageja esindajale.^{"22}

Näide 7

"1. Rahuldada OÜ P taotlus hagi tagamiseks.

2. Arestida OÜ G rahalised vahendid Eesti pankades kokku 69 000 krooni ulatuses OÜ P kasuks.

3. Määrata 69 000 krooni rahasummaks, mille maksmisel kohtu tagatiste kontole (Rahandusministeeriumi konto nr 10220034799018 (SEB Pank) või nr 221013921094 (Swedbank), viitenumber 3100057455) või millises ulatuses pangagarantii esitamisel lõpetatakse hagi tagamise määruse täitmine (TsMS § 385).

4. Määrus kuulub viivitamatule täitmisele (TsMS § 467 lg 5).

²¹ Pärnu Maakohtu 16. oktoobri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-53624.

²² Viru Maakohtu 1. oktoobri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-48773.

5. Määrus saata viivitamata hagejale ja toimetada kätte ka kostjale. Määruse täitmiseks pöörduda hagejal kohtutäituri poole (TsMS § 387 lg 1, 2).

6. Määruse peale võib esitada määruskaebuse kirjalikult Tartu Ringkonnakohtule Tartu Maakohtu kaudu 15 päeva jooksul määruse määruskaebuse esitajale kättetoimetamisest alates. Määruskaebuse esitamine ei peata määruse täitmist (TsMS § 390, § 661 lg 1, 2)."²³

Harju Maakohtu 20. mai 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-22685** märkis kohus resolutiivosas hagi tagamise kohta järgmist: "*Hagi tagamiseks arestida OÜ T vallasvara 536 126 krooni ulatuses AS K kasuks. Ulatuses, mille osas jääb hagi tagamata, arestida OÜ T pangakontod Eesti krediidasutustes.*" Kohus põhjendas hagi tagamise abinõu valikut sellega, et kinnistusraamatu andmetel kostjale kinnistuid ei kuulu, seega on ainuvõimalikeks ja kohasteks abinõudeks hagi tagamise korras osahüügu vallasvara arestimine ning vajadusel kostjale kuuluvate arvelduskontode arestimine pankades. Kohus märkis ka seda, et valitud abinõud tagavad hageja õiguste kaitse hagi rahuldamise korral ning koormavad kostjat üksnes niivõrd, kui võrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks.

Viimatinimetatud näite puhul on tegemist äärmiselt koormava tagamisabinõuga. Asjas tehtud lahenditest (menetlusse võtmise määrus, tsiviilasjaga nr 2-08-74365 liitmise määrus ja hagi tagamise määrus) ei nähtu ka seda, et hageja oleks tasunud tagatist võimaliku kahjuhüvitise katteks. Samuti on analüüsi autori arvates küsitav, kas määruse resolutsioon on sellisel kujul piisavalt selge.

4.5.3. Täitemenetluse peatamine

Tsiviilasjas nr 2-09-25366 olid asjaolud järgmised. Viru Maakohtu 10. juuni 2008. a. otsusega tsiviilasjas 2-08-16782 mõisteti TÜ-lt I AS J kasuks välja kahjuhüvitis 1 000 000 krooni. Kohtuotsus jõustus, TÜ I esitas maakohtule hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks. Viru Maakohus tagas oma 2. juuni 2009. a. määrusega nimetatud hagi ja peatas hagi tagamiseks täitemenetluse kuni käesolevas tsiviilasjas tehtava kohtuotsuse jõustumiseni. Tartu Ringkonnakohus märkis 2. septembri 2009. a. määruses, et TsMS § 377 lg 2 kohaselt sellise hagi tagamiseks, mille esemeks ei ole rahaline nõue kostja vastu, võib kohus hageja taotlusel esialgselt reguleerida vaidlusalust õigussuhet, eelkõige asja kasutusviisi, kui see on vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul põhjusel. Seda võib teha sõltumata sellest, kas on alust arvata, et hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või teha selle võimatuks. Nimetatud sättest tulenevalt on **täitemenetluse peatamise eelduseks eelkõige hagejale olulise kahju või omavoli vältimine**. Hageja ei põhistanud nimetatud asjaolusid ning need ei nähtu ka vaidlustatud määrusest, hageja on hagi tagamist põhistanud sellega, et ta on loovutamise teel omandanud nõude kostja vastu, nimetatud nõue on kohtumenetluses alates 2007. a oktoobrist ning nõude rahuldamise tulemusel on see kostja suhtes täidetav. Samuti nähtus hagiavalduse põhjustest, et nõude rahuldamise korral kostja vastu soovib hageja seda tasaarvestada kostja nõudega tema vastu. Ringkonnakohus leidis, et sellised põhjustused ei ole piisavad, et järeldada hagejale olulise kahju või omavoli tekkimist täitemenetluse peatamata jätmise korral. AS J nõue TÜ I vastu põhineb jõustunud kohtuotsusel ning osadele hagi tagamise taotluse põhjustes esitatud asjaoludele oli TÜ-I I võimalus tugineda juba varasemas kohtuvaidluses. Seega leidis ringkonnakohus, et täitemenetluse peatamine on põhjendamatult.

²³ Tartu Maakohtu 13. mai 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-20262.

Tsiviilasjas nr 2-09-15177 taotles hageja kohtult hagi eeltagamise korras täitemenetluse peatamist. Nimelt oli kohtuotsusega teises tsiviilasjas hagejalt kostja kasuks välja mõistetud rahasumma ja kohtutäitur oli alustanud täitemenetlust ja arestinud hageja kinnistu. Hageja soovis tagada oma väidetavat vastunõuet kostja vastu. Hagi tagamise taotluses märkis hageja, et ta ei ole oma õiguste kaitseks seni hagi esitanud, sest enne ei olnud jõustunud kohtulahend tsiviilasjas nr 2-07-22267 ja avaldajal puudusid ka rahalised vahendid hagi esitamiseks. Tartu Maakohus jättis 8. aprilli 2009. a. määrusega hagi tagamise taotluse rahuldamata, märkides, et avalduse kohaselt soovib avaldaja esitada kostja vastu rahalist nõuet, kuid avaldusest ega lisadest ei nähtu, et rahaline nõue oleks mingil moel seotud kinnistuga, mis on täituri poolt arestitud. Samuti ei esitanud avaldaja põhistusi ega viiteid selle kohta, et kostja oleks makseraskustes või varatu ja seetõttu ei oleks pärast avaldajale positiivse lahendi saamist võimalik temalt sisse nõuda rahalisi summasid. Kohus märkis, et **hagi tagamise abinõu kohaldamine ei ole abivahendiks teises asjas jõustunud kohtuotsuse täitmise peatamiseks**, eriti veel juhul, kui avaldaja ise soovib esitada vaid rahalise nõude ja vaidluse esemeks ei ole müüdava kinnisasja omandi- ega kasutusõigus. Samuti selgitas kohus, et hageja oleks saanud oma õigusi kaitsta, esitades kostja vastu vastuhagi juba eelneva tsiviilasja (nr 2-07-22267) menetluses.

Viru Maakohtu 24. juuli 2009. a. määrus **tsiviilasjas nr 2-09-34527** käsitles taotlust peatada hagi tagamise korras töövaidluskomisjoni otsuse viivitamatu täitmine. Kohus leidis, et kuigi töövaidlusasjade eripärast tulenevalt on hagi tagamise taotluse esitanud isik, kes menetluses on edaspidi kostja staatuses, ei oma see hagi tagamise abinõu kohaldamise seisukohast tähtsust ning taotlus kuulub rahuldamisele ja töövaidluskomisjoni otsuse viivitamatu täitmine tuleb peatada. Kohus märkis, et hagi on mõistlik tagada põhjusel, et pooltevahelise rahalise vaidluse lahendi täitmist ei ole mõtet võimalike tagasitäitmisenõuete tekitamisega keeruliseks ajada.

26. juuni 2009. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-09-28723** peatas Pärnu Maakohus täitemenetluse, et tagada hagi, millega avaldaja nõudis tema suhtes algatatud täitemenetluse lõpetamist. Avaldaja ei nõustunud kohtutäituri poolt täiteasjas koostatud riiklikust pensionist kinnipidamise aktiga. Avaldaja ja tema abikaasa olid vanaduspensionärid, kelle ainsaks elatusvahendiks oli pension, lisaks oli perekonnal kohustus tasuda maa erastamise eest aastas 5600 krooni. Avaldaja leidis, et hagi tagamata jätmise asetaks tema ning tema perekonna majanduslikult raskesse olukorda.

Kohtupraktikast nähtub, et täitemenetluse peatamist kui hagi tagamise abinõu püüavad menetlusosalised kasutada selleks, et n-ö jätkata vaidlust juba lõppenud kohtumenetluses, milles tehtud otsuse suhtes toimub täitmine. TsMS § 278 lg 1 p 6 kohaselt on täitemenetluse peatamine, täitemenetluse jätkamise lubamine üksnes tagatise vastu või täitetoimingu tühistamine hagi tagamise abinõudeks juhul, kui täitedokument on hagi esitamisega vaidlustatud või kui kolmas isik on esitanud hagi vara arestist vabastamiseks või muul põhjusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks. TsMS-i mõtte kohaselt on täitemenetluse peatamine seega selline tagamisabinõu, mille kasutusala on (eelkõige) olukorrad, kus on oht, et täitemenetluses võidakse realiseerida kolmanda isiku vara, või kus soovitakse vaidlustada sundtäitmist või täitedokumenti. Samuti on täitemenetluse peatamine nõuete tagamiseks kasutusel pankrotimenetluses.

4.5.4. Teisel isikul kostjale vara üleandmise või kostja suhtes muude kohustuste täitmise keelamine

Tartu Maakohtu 3. märtsi 2009. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-09-8433** tagas kohus TsMS § 378 lg 1 punktile 4 tuginedes hagi ja keelas kohtutäituril kostja kinnistu sundmüügil saadud ja

teiste kohustuste täitmisest üle jäänud müügihinnale vastava summa üleandmise kostjale ning kohustas kohtutäiturit hoiustama nimetatud summa kohtutäituri ametialasel arveldusarvel kuni kohtuotsuse jõustumiseni. Kohus põhjendas hagi tagamist asjaoluga, et teadaolevalt ei kuulu kostjale muud vara, millele oleks võimalik täitemenetluses pöörata sissenõuet ja enampakkumisel saadud ostuhinna üleandmisel kostjale võib kohtuotsuse täitmine tulevikus olla raskendatud, kuna võlgnik ei pruugi saadud raha kasutada avaldajale võlgnevuse tasumiseks.²⁴

Tsiviilasjas nr 2-09-17949 taotles hageja lisaks kohtulike hüpoteekide seadmisele kostja kinnisasjadele, et kohus keelaks juhatustel nendes osuühingutes, mille osanikuks kostja on, mistahes osanike otsuse alusel tehtud või tehtavate kasumieraldiste (dividendide) väljamaksmise isiklikult kostjale või tema poolt näidatud isiku(te)le. Tartu Maakohus jättis 24. aprilli 2009. a. määrusega viimatinimetatud tagamisabinõu siiski kohaldamata, kuna ei pidanud dividendide väljamaksmise keelamist hagi hinda ja juba kohaldatavaid tagamisabinõusid (kohtulikud hüpoteegid nõude ulatuses ning lisaks ka osuühingu osade käsutamise keelamine) arvestades vajalikuks.

4.5.5. Elukohast lahkumise keeld

Üheks äärmiselt koormavaks ja spetsiifiliseks hagi tagamise abinõuks tuleb lugeda ka elukohast lahkumise keelu seadmist (TsMS § 378 lg 1 p 7). Praktikas on seda liiki abinõu kohaldamine olnud kõne all eelkõige pankrotimenetluses.²⁵ Näiteks **tsiviilasjas nr 2-08-91232** taotles võlausaldaja, et kohus kohaldaks võlgniku juhatuse liikme suhtes elukohast lahkumise keeldu ja keelaks juhatuse liikmel ühingu nimel tehingute tegemise ajutise halduri nõusolekuta. Võlausaldaja oli seisukohal, et kuna uusi tehinguid tehti ajal, mil vanade tehingute alusel nõuti makstud raha tagastamist, on otstarbekas kohaldada nimetatud hagi tagamise abinõusid. Harju Maakohus jättis 8. jaanuari 2009. a. määrusega hagi tagamata ja märkis: "*Pankrotiavalalduse tagamine nimetatud tsiviilasjas ei ole põhjendatud ega otstarbekas. Võlausaldajal tuleb pankrotiavalalduse tagamise taotluses veenvalt põhjendada ja tõendada asjaolusid, millised annavad talle aluse arvata, et antud nõude osas tehtava kohtuotsuse sundtäitmine võlgniku suhtes võib osutuda võimatuks või raskendatuks. Võlausaldaja ei ole kohtule esitanud mingeid tõendeid selle kohta, et võlgnik oleks asunud või kavatses asuda toime panema tegusid eesmärgiga raskendada võimalikku kohtuotsuse täitmist või teha selle võimatuks. Seega on tõendamata asjaolud, mille alusel oleks põhjust eeldada raskusi või võimatust nõuet rahuldava kohtuotsuse täitmisel. Pankrotiavalalduse tagamise näol on tegemist võlgniku põhiseaduslikke õigusi ja huve riivava regulatsiooniga ning see ei või olla võlgnikule põhjendamatult koormav. Asjaolu, et võlgnik ei ole täitnud oma kohustusi, ei ole pankrotiavalalduse tagamise aluseks.*"

Tsiviilasjas nr 2-05-22451 pidas Tartu Maakohus elukohast lahkumise keelu määramist üldiselt lubatavaks tagamisabinõuks, kuid arvestades sellega, et võlgniku elukohast lahkumise keelamist taotles võlausaldaja juba pankrotiavalalduse esitamisel, lähtus kohus TsMS § 141 lõikest 2 ja § 149 lõigetest 2 ja 3 ning ei lahendanud taotlust enne võlausaldaja poolt 50 000-

²⁴ Samasuguse sisuga on ka Tartu Maakohtu 4. märtsi 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-8798 ja Tartu Maakohtu 2. juuli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-30317.

²⁵ PankrS § 18 lg 1 kohaselt võib kohus pankrotiavalalduse tagamiseks rakendada kõiki hagi tagamise abinõusid, samuti kohaldada võlgniku suhtes elukohast lahkumise keeldu vastavalt PankrS §-s 88 ja võlgniku sundtoomist ja aresti vastavalt §-s 89 sätestatule.

kroonise kautsjoni tasumist.²⁶ Elukohast lahkumise keelu määramist taotles võlausaldaja, kuna leidis, et võlgnik võib hakata kohtumenetlusest kõrvale hoidma.

4.5.6. Muud abinõud

4.5.6.1. Juhatuse liikme esindusõiguse piiramine

28. aprilli 2008. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-08-15578** keelas Harju Maakohus ühe tagamisabinõuna osahinguga **juhatuse liikmel tehingute tegemise ja tegi äriregistrisse märke, et juhatuse liige võib esindada osahingut üksnes ühiselt teise juhatuse liikmega.** Määruse resolutiivosa oli järgmine: "*Hagi tagamise korras keelata S.V.-l OÜ A juhatuse liikmena tehingute tegemine ning toimingute tegemine ja teha äriregistrisse märke, et S.V. võib esindada OÜ A üksnes ühiselt teise juhatuse liikmega M.S.-ga.*"

Juhatuse liige esitas maakohtu määruse peale määruskaebuse, viidates, et määrus on nii sisuliselt kui õiguslikult põhjendamata. Maakohus tühistas hagi tagamise määruse 5. juunil 2008. a, kuid tühistamise põhjusena märkis asjaolu, et vahepeal esitati kohtule hagiavaldus, milles oli võrreldes esialgse avaldusega esitatud teistsugune nõue. Seega määruskaebuse väiteid kohus hagi tagamise tühistamisel sisuliselt ei käsitleanud. Tühistamise määruse peale esitas omakorda määruskaebuse hageja, kes leidis, et tühistamise määrus on põhjendamata. Tallinna Ringkonnakohus jättis 12. septembril 2008 hageja määruskaebuse läbi vaatamata. Seda, kas niisugused hagi tagamise abinõud nagu juhatuse liikmel tehingute tegemise keelamine või äriregistrisse esindusõiguse piirangu kohta märke tegemine on käsitletavad muude kohtu poolt vajalikuks peetud abinõudena TsMS § 378 lg 1 p 10 mõttes, kohtud ei hinnanud. Analüüsi autori arvates tekib esiteks küsimus, millist nõuet üldse saaks sellise abinõuga tagada (on ju hagi tagamise eesmärk kindlustada hilisem kohtuotsuse täitmise võimalikkus). Teiseks on igal juhul tegemist äärmiselt koormava abinõuga, sest sisuliselt võetakse juhatuse liikmelt sel viisil võimalus täita oma seadusest tulenevat kohustust ühingu juhtida. Kui tegemist on olukorraga, kus ühingu on kaks võrdse osalusega osanikku, kes on samal ajal ka juhatuse liikmed (nagu see käesoleval juhul ka oli), siis annab sellise tagamisabinõu rakendamine sisuliselt ühingu ühe osaniku kontrolli alla.

4.5.6.2. Vastuväide kinnistusraamatus

2. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-19208** käsitles Tallinna Ringkonnakohus määruskaebust Harju Maakohtu 30. aprilli 2009. a. hagi tagamise määruse peale. Nimetatud määruses kohaldas Harju Maakohus ühe tagamisabinõuna kinnistusraamatusse vastuväidete seadmist kostja kinnistutele.

Ringkonnakohus analüüsis kinnistusraamatusse hagi tagamise korras kantud vastuväidete kui hagi tagamise abinõude õiguslikku tähendust. Nimelt olid kinnistute kohta kinnistusraamatusse juba kantud võõrandamise keelumärked ning kannetest ei nähtunud, et keelumärked oleksid võimaldanud vastuväidete sissekandmist ega vastuväidete sissekandmise eelduseks olevate kohtulike käsutuste tegemist. Ringkonnakohus märkis, et TsÜS § 88 lg 1 kohaselt on käsutuskeeldu rikkuv käsutustehing tühine ning sama kehtib ka hagi tagamiseks tehtud käsutuse osas. Seega selgitas ringkonnakohus, et käesoleval juhul vastuväidete kinnistamise osas tehtud kohtumäärusel ei saa olla materiaalsoiguslikku tagajärge (RKTKm 3-2-1-48-04 p 14). Asjaõigusseaduse § 63 lõikest 2 tulenevalt keelab kinnistusraamatusse

²⁶ Tartu Maakohtu 19. jaanuari 2006. a. määrus.

kantud keelumärge kannete tegemise kinnistusraamatusse. Ringkonnakohus rõhutas, et hagi tagamise abinõu määramisel peab kohus tutvuma kinnistusraamatu seisuga ja mitte määrama sellist hagi tagamise abinõu, mille kinnistusraamatusse kandmine ei ole võimalik. Ringkonnakohus märkis täiendavalt, et **valitseva seisukoha kohaselt kantakse vastuväide konkreetse kande või kannete kohta ja mitte võimalike tulevikus kinnistatavate kannete kohta**. Kuivõrd vastuväidete kinnistamise osas ei saa vaidlustatud maakohtu määruisel olla materiaalõiguslikku toimet ning maakohtu poolt valitud hagi tagamise vahend ei ole realiseeritav, tuleb maakohtu määrus vastuväidete kinnistamise osas tühistada.

4.5.6.3. Aktsiaseltsil tehingute tegemise keelamine ilma aktsionäri nõusolekuta

18. juuni 2009. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-09-28756** tagas Tartu Maakohus hagi ja märkis määruises järgmist: "*Keelata hagi tagamise abinõuna Aktsiaseltsi E nõukogul ilma aktsionäri Osaihing Y nõusolekuta kõik tehingud, mis ületavad Aktsiaseltsi E aktsionäride 03.12.2007.a kokkuleppes nr AK 2/031207 ettenähtud piirmäära 100 000 EUR.*" Käesoleva juhtumi asjaolude kohaselt esitas OÜ Y kohtule hagiavalduse AS E vastu AS-i nõukogu otsuste kehtetuks tunnistamiseks. OÜ Y (aktsiaseltsi aktsionär, kellele kuulub 50% aktsiatega määratud häälest) soovis vaidlustada nõukogu otsust põhjusel, et see oli vastuolus aktsionäride lepinguga. Kohus põhjendas hagi tagamist vajadusega ära hoida võimalikku nõukogu omavoli ja tegevuse vastuolu aktsionäride õigustatud huvidega.²⁷

Analüüsi autori arvates on tegemist sellise abinõu kohaldamisega, mida ei ole võimalik täita ja mis ei saa omada ka mingit õiguslikku tähendust. Aktsionäride leping on võlaõiguslik kokkulepe aktsionäride vahel, mille mittetäitmisel võivad lepinguosaliste (aktsionäride) vahel tekkida võlaõiguslikud nõuded, kuid aktsionäride lepingu rikkumine ei saa olla aktsiaseltsi juhtorganite pädevuse piiramise või koguni selle ümberjaotamise aluseks. Aktsionäride pädevus on ammendavalt sätestatud seaduses (ÄS § 298) ja nõusoleku andmine tehingute tegemiseks ei kuulu ei enamusaktsionäri ega ka aktsionäride üldkoosoleku pädevusse. Tehingute tegemine on juhatuse pädevuses (ÄS § 306 lg 1) ja tehinguteks nõusoleku andmine (üldjuhul) nõukogu pädevuses (ÄS § 317 lg 1; vt ka lõikes 2 sätestatud erireegleid). Lisaks eelnevale ei oma tagamisena taotletav abinõu mingit seost hageja nõudega (nõukogu otsuse tühisuse tuvastamine).

4.5.7. Abinõu valik

Üheks küsimuseks hagi tagamise abinõu valiku korral on see, kas kohus peab juhinduma hageja poolt taotletavast abinõust ja tegema lahendis otsustuse selle abinõu kohta, või võib kohus omal valikul kohaldada ka muud abinõu. Praktikast nähtub, et kohtud toimivad erinevalt ja on esinenud ka juhtumeid, kus hageja taotleb ühe abinõu kohaldamist ning kohus, olles veendunud, et hagi on tõesti vaja tagada, kohaldab teist abinõu (nt põhjusel, et peab hageja valikut liigselt koormavaks). Selliseid lahendeid on aga siiski vähe. Ühe vastava näitena võib tuua Tartu Maakohtu 15. septembri 2009. a. määruse **tsiviilasjas nr 2-09-8429**, kus hagejal oli kostja vastu ca 500 000-kroonine saamata jäänud töötasu nõue ja hageja taotles kohtuliku hüpoteegi seadmist kostjale kuuluvale kinnistule esimesele vabale järjekohale. Kohus leidis, et taotletav abinõu võib oluliselt kitsendada kostja õigusi ja arestis selle asemel kostja vallasvara nõudele vastava summa ulatuses.

²⁷ Seisuga 5. november 2009 nähtub KIS-ist, et antud määruse peale on esitatud määruskaebus Tartu Ringkonnakohtule.

Analüüsi autorile jääb aga arusaamatuks, millistel põhjustel pidas kohus äriühingu vallasvara aresti vähem koormavaks kui kohtuliku hüpoteegi seadmist kostja kinnisasjale, arvestades seda, et kostjaks oli tarbijate ühistu, kellel ilmselt puudus vajadus asuda talle kuuluvat kinnisasja võõrandama.

4.6. Hagihinna arvestamine hagi tagamisel

TsMS § 378 lg 4 lause 2 kohaselt tuleb rahalise nõudega hagi tagamisel arvestada hagi hinda. Vastavalt TsMS § 124 lg 1 lausele 1 määratakse raha maksmisele suunatud hagi puhul hagihind nõutava rahasummaga. TsMS § 133 lg 1 ja 2 sätestavad, et hagihind arvutatakse põhinõude järgi; hagihinda arvutades ei arvestata kõrvalnõuetena esitatud intressinõuet, muu hulgas viivisenõuet ja kulude hüvitamise nõuet. Kohus arvestab kõrvalnõudeid hagi hinda arvutades ulatuses, milles hagi esitamiseni arvestatud kõrvalnõuete summa on põhinõudest suurem. Kõrvalnõuet arvestatakse hagi hinda arvutades täies ulatuses, kui kõrvalnõue esitatakse eraldi hagi.

Hagihinna arvestamist hagi tagamisel käsitleb näiteks Harju Maakohtu 2. juuni 2009. a. määrus **tsiviilasjas nr 2-08-69739**. Hagihind oli 162 266,46 krooni, hageja taotles arestida kostja kontod 200 000 krooni ulatuses ehk nõudega võrreldes suuremas summas, kuna eelduslikult suurenes kostjate võlg viiviste näol iga päevaga. Kohus möönis määruses, et kohtumenetluseks kulub mõningane aeg ja seega hageja viivisenõue kostja vastu võib suureneeda, kuid leidis, et hagi tagamise ulatuse sidumine ebamäärase viivise suurenemise aluseks oleva ajaga ei ole põhjendatud ja on kostjale ülemäära koormav. Kohus viitas seejuures TsMS § 478 lõikele 4, mis kohustab rahalise nõudega hagi tagamisel arvestama hagi hinda ja TsMS § 133 lõikele 2, mille kohaselt **kohus arvestab kõrvalnõudeid mõistlikus ulatuses, kui kõrvalnõuete summa on põhinõudest suurem või sellega võrdne**. Eelnimetatud kaalutlustel leidis kohus, et määruse tegemise aja seisuga puudub mõistlik põhjendus koormata kostjat kontode arestimisega suuremas ulatuses kui on hetkel esitatud nõue, mille moodustab põhinõue ja sissenõutavaks muutunud viivis hagi esitamise seisuga kokku 171 550,41 krooni. Kohus märkis, et asjaolu, et menetluse käigus võib hageja nõue suureneeda, ei oma tähendust, kuna hagi on võimalik vastava kirjaliku avalduse alusel (täiendavalt) tagada kogu menetluse kestel.

4.7. Hageja tagatis kahju katteks (TsMS § 383)

4.7.1. Tagatise maksmise aeg ja koht

Nagu märgib A. Pärsimägi, tuleb hagi tagamise menetluses tagatise andmisega arvestada mõlemal poolel – hageja peab (teatud juhul) tasuma tagatise kostja kahjude katteks ja kostja võib omakorda anda tagatise, vabanemaks hagi tagamise abinõu kohaldamisest.²⁸

TsMS § 383 lg 1 näeb ette üldnormi, mille kohaselt võib kohus teha hagi tagamise või tagamise jätkumise sõltuvaks tagatise andmisest vastaspoolele tekkiva võimaliku kahju hüvitamiseks.

Erinormidena täiendati TsMS § 383 alates 1. jaanuarist 2009 lõigetega 1¹ ja 1². Nende sätete kohaselt **tagab kohus rahalise nõudega hagi üksnes juhul, kui antakse tagatis vähemalt**

²⁸ A. Pärsimägi. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja –tähtajad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. – Juridica 2009, nr 7, lk 449.

5 protsendi ulatuses nõudesummalt, kuid mitte vähem kui 500 krooni ja mitte rohkem kui 500 000 krooni ulatuses ja juhul, kui hagi tagamise korras taotletakse kostja aresti või elukohast lahkumise keelamist, antakse tagatis mitte vähem kui 50 000 krooni ja mitte rohkem kui 500 000 krooni ulatuses. Kui tagatise nõudmise eeldused on täidetud, võib kohus jätta tagatise siiski täielikult või osaliselt nõudmata või määrata selle tasumise osade kaupa, kui hagejalt ei saa majanduslikel või muudel põhjustel tagatise andmist mõistlikult oodata ja hagi tagamata jätmisega võivad hagejale kaasneda rasked tagajärjed või kui tagatise nõudmine oleks hageja suhtes muul põhjusel ebaõiglane. Nagu märgitakse muudatusi sätestava eelnõu seletuskirjas, on seadusesse lisatud normide eesmärgiks olnud kehtestada tagatise maksmise kohustus **hagi tagamise täitmise eeldusena**. Samas võib seaduse sõnastusest ("**kohus tagab** rahalise nõudega hagi **üksnes juhul, kui** antakse tagatis...") lugeda välja ka seda, et kohus ei tohiks teha tagamise määrust enne tagatise tasumist. A. Pärsimägi on leidnud, et seaduse mõttega on kooskõlas seisukoht, et rahalise nõudega hagi tagamise taotluse esitamisel peaks tagatis taotluse esitamisel olema antud (või siis peaks olema esitatud põhjendus, miks tagatist ei peaks üldse andma või miks võiks tagatise anda hiljem) ja kui tagatis on andmata ning vabastamiseks põhjust ei ole, siis peaks kohus enne taotluse lahendamist andma tähtaja puuduste kõrvaldamiseks (tagatise tasumiseks).²⁹

Analüüsi käigus uuritud lahendid näitavad, et kahju katteks määratava tagatise määramise ja tasumise praktika on erinev. Näiteks **tsiviilasjas nr 2-09-42414** esitas hageja hagi 26. augustil 2009. a., 27. augustil tegi Tartu Maakohus asjas korraldava määruse, millega kohustas hagejat tasuma tagatist: "*Hageja on taotlenud rahalise nõudega hagi tagamist, seega tuleb hagejal anda tagatis summas 16 568,50 krooni (5 % 331 370,89 kroonist). Tulenevalt TsMS § 383 lõikest 2 tuleb tagatisena antav summa tasuda kohtu tagatiste kontole 14 päeva jooksul käesoleva kohtumääruse hagejale kättetoimetamisest alates. Kui tagatist määratud tähtpäevaks ei anta, jätab kohus hagi tagamata.*"

Kui eelnevas näites seadis kohus tagatise tasumise tähtaja sõltuvusse kohtumääruse hagejale kättetoimetamisest, siis Harju Maakohtu 7. juuli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-31754** määrati tähtaeg, mille kulgema hakkamine sõltus kohtumääruse täitmisest: "*Hagejal tasuda hagi tagamise tagatis [---] 25 päeva jooksul käesoleva kohtumääruse täitmisest.*"³⁰

Kohtu määratud tähtajad tagatise maksmiseks on erinevad, kuid kohtupraktikas on väljendatud seisukohta, et tasumise tähtaeg peaks olema mõistlik. 27. juuni 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-13395** asus Tallinna Ringkonnakohus seisukohale, et maakohtu poolt määratud seitsmepäevane tähtaeg 39 063 599-kroonise tagatise tasumiseks oli ebamõistlikult lühike, kuna tegemist on piisavalt suure summaga isegi äriühingust hageja jaoks.

Tsiviilasjas nr 2-08-90552 jättis Pärnu Maakohus 4. veebruari 2009. a. määrusega hagi tagamise avalduse käiguta ja määras (tulevasele) hagejale TsMS § 383 lõike 1¹ alusel tähtaja 5% suuruse tagatise (nõude summa 500 000, tagatise summa 25 000 krooni) maksmiseks.

Tsiviilasjas nr 2-09-36264 tegi kohus hagi tagamise taotluse saades 30. juulil 2009. a. määruse, millega kohustas hagejat tasuma tagatist. Määruse resolutiivosa oli järgmine: "*Anda XX OÜ-le tähtaeg 7. augustini 2009. a. tagatise andmiseks 5% ulatuses nõudesummalt, kuid mitte vähem kui 500 krooni ja mitte rohkem kui 500 000 krooni.*" Kohus märkis määruses ka seda, et kui hageja ei anna määratud tähtpäevaks tagatist, jätab kohus hagi tagamata. Analüüsi autori arvates on küsitav, kas on õige kohustada hagejat tasuma sedavõrd ebamääraselt

²⁹ Samas, lk 449-450.

³⁰ Seega leidis kohus antud asjas, et kohane on kõigepealt hagi tagada ja samas määrata tähtaeg tagatise tasumiseks.

väljendatud summat. Tõenäoliselt on kohus pidanud silmas seda, et hageja peakski tasuma tagatise, mille suurus oleks 5% nõude summast, kuid otseselt seda määrusest välja ei loe. Analüüsi autori arvates oleks resolutsioon piisavalt täpne juhul, kui see kajastaks tagatise konkreetset suurust.³¹

Hageja poolt juba tasutud tagatise kohaseks lugemise näitena võib tuua Viru Maakohtu 2. aprilli 2009. a. määruse **tsiviilasjas nr 2-08-77870**, kus märgitakse: "*Vastavalt TsMS § 383 lõikele 1¹ tagab kohus rahalise nõudega hagi üksnes juhul, kui antakse tagatis vähemalt 5 protsendi ulatuses nõudesummalt, kuid mitte vähem kui 500 krooni ja mitte rohkem kui 500 000 krooni ulatuses. Sellest lähtuvalt peab hageja maksma tagatist 5% tagatavast nõudesummast. Hageja on tasunud 23.03.2009.a kohtu tagatiste kontole 2 890,35 krooni, märkides seletuses, et see on hagi tagamise kautsjon. Kuna tasutud summa moodustab 5% nõudesummalt, siis leiab kohus, et see tuleb lugeda tagatiseks.*"

Ka Harju Maakohtu 17. aprilli 2009. a. määrusest **tsiviilasjas nr 2-09-15613** nähtub, et antud asjas on hageja tasunud 5% tagatist juba enne hagi tagamist.

Mõnel juhul jääb lahendi põhjal ebaselgeks, kas hageja on rahalise nõudega tsiviilasjas tagatist üldse tasunud. Eelduslikult peaks juhul, kui tagatist tasutud ei ole, kohus tagatise mittedõudmist ka põhjendama. Näiteks Viru Maakohtu 8. juuli 2009. a. määrusest **tsiviilasjas nr 2-09-31814** ei nähtu tagatise maksmine ega ka määramine, samuti ei nähtu tagatise maksmist ega määramist sama kohtuasja teistest KIS-i vahendusel kättesaadavatest materjalidest.

Esineb ka praktikat, kus kohus kõigepealt tagab hagi ja samas määruses määrab ka tähtaja tagatise maksmiseks. Näiteks tagas Harju Maakohus 2. aprillil 2009. a. **tsiviilasjas nr 2-09-14382** hagi ja ühtlasi kohustas hagejat tasuma hagi tagamise tagatise suuruses 416 425 kr hiljemalt 9. aprilliks 2009.a. kella 12.00.

Ka tsiviilasjas nr **2-09-7661** tagas Tartu Maakohus 1. aprilli 2009. a. määrusega hagi ja andis hagejale võimaluse tasuda TsMS § 383 1¹ alusel määratud tagatis pärast hagi tagamist. Kuid selles lahendis puudub tagatise tasumise tähtaeg.

Alljärgnevalt on toodud täiendavaid näiteid kohtumääruste resolutiivosast

Näide 8

"1. Arestida A.D.-le kuuluv laev X väikelaeva registri number Y.

Määrus kuulub viivitamatule täitmisele.

Määrus saata täitmiseks hageja poolt valitud kohtutäiturile, Vanasadama Admiraliteedi basseini AS-le Tallinna Sadam, Piirivalveametile, Maksu- ja Tolliametile ja Veeteede Ametile ning Väikelaeva Registrile.

2. Hagejal tasuda hagi tagamise tagatis suuruses 3 985.80 kr (kolm tuhat üheksasada kaheksakümmend viis) hiljemalt 21.09.2009.a.-ks.

3. Kohtu määratud arest lõpetatakse ja laev X (väikelaeva registri number Y) vabastatakse arestist, kui Harju Maakohtu tagatiste arvele (saaja Rahandusministeerium, aktsiaseltsis SEB Pank a/a 10220034799018 või aktsiaseltsis SEB Pank a/a 221013921094, viitenumber 3100057358)

³¹ Kuna tegemist oli eeltagamise juhtumiga, siis võib ebamäärasus tuleneda ka sellest, et hageja ise ei märkinud avalduses täpset nõudesummat.

tasutakse tagatisena 26 572.08 krooni (kakskümmend kuus tuhat viissada seitsekümmend kaks krooni ja 08 senti) või antakse samas ulatuses pangagarantii.

Maksekorraldusel tuleb ära näidata: „Harju Maakohtus Tartu mnt kohtumaja, tsiviilasi nr 2-09-46484; Tagatis laev X väikelaeva registri number Y vabastamiseks arestist.“

4. Hagejal esitada hagi Harju Maakohtule hiljemalt 16.10.2009.a.³²

Näide 9

"1. Rahuldada OÜ H taotlus hagi tagamiseks OÜ H hagi OÜ J vastu 147 755, 80 krooni nõudes.

2. Määrata OÜ H OÜ-le J hagi tagamisega tekkiva võimaliku kahju hüvitamiseks tagatis summas 6 060 krooni.

3. Hagi tagamiseks seada Tartu Maakohtu kinnistusosakonna X jaoskonna registriosas nr Y, OÜ-le, J kuuluvale kinnistule nimega Z, kohtulik hüpotek summas 121 191 (üks sada kakskümmend üks tuhat ükssada üheksakümmend üks) krooni OÜ H kasuks.

Määrata OÜ-le J tasumisele kuuluvaks summaks 121 191 krooni, mille maksmisel Rahandusministeeriumi pangakontole AS-s SEB Pank 10220034799018 või AS-s Hansapank 221013921094 (viitenumber 3100057455) või pangagarantii esitamisel, lõpetatakse hagi tagamise määruse täitmine. Kohus tühistab sel juhul OÜ J avalduse alusel hagi tagamise abinõu ja asendab selle rahaga või pangagarantiiga.

Määrus edastada hagejale, kes määruse täitmiseks peab pöörduma registripidaja poole.³³

Analüüsi autori arvates ei saa õigeks pidada tagatise määramist ilma tasumise tähtaega täpsustamata.

Mis puudutab seda, kuhu tuleb tagatis tasuda, siis nendes määrustes, millega kohus on hagejat kohustanud tagatist maksuma, on enamasti märgitud pangaülekande tegemiseks vajalik info, samas esineb aga ka olukordi, kus määruse resolutiivosa kajastab vaid tasumisele kuuluvat summat ja tähtaega. Selline on näiteks Harju Maakohtu 7. juuli 2009. a. määrus **tsiviilasjas nr 2-09-31754**: "Hagejal tasuda hagi tagamise tagatis suuruses 421 647.55 krooni (nelisada kakskümmend üks tuhat kuussada nelikümmend seitse krooni ja 55 senti) 25 päeva jooksul käesoleva kohtumääruse täitmisest."

Kokkuvõtvalt võib öelda, et tagatise määramine ja sellest tulenevalt aeg, millal hageja seda maksuma peab, on kohtupraktika kohaselt erinev. Esineb juhtumeid, kus hageja on tagatise tasunud juba enne kohtusse pöördumist, mõnel juhul aga kohustab kohus hagejat tagatist maksuma pärast hagi või eeltagamisavalduse saamist. Vahel annab kohus hagejale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks (tagatise maksmiseks), märkides, et tagatise tähtjaks tasumata jätmisel jäetakse hagi tagamise avaldus rahuldamata. Vahel aga tagab kohus hagi kohe ja annab samas lahendis hagejale tähtaja tagatise maksmiseks. Erinevat tõlgendust on ilmselt põhjendanud nii seaduse sõnastus ("kohus tagab rahalise nõudega hagi üksnes juhul, kui antakse tagatis..."), eelnõu seletuskiri ("kohtumääruse täitmine peaks olema seotud tagatise maksmisega"), kui ka asjaolu, et üldjuhul tuleb hagi tagamine otsustada hiljemalt avalduse esitamise päevale järgneval tööpäeval (TsMS § 384 lg 1). Juhul, kui kohus annab tagatise tasumiseks täiendava tähtaja, siis jääb see vahemikku 7–25 päeva. Kohtupraktikas on

³² Harju Maakohtu 16. septembri 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-46484.

³³ Tartu maakohtu 1. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-7661.

rõhutatud, et lähtuda tuleks mõistlikkuse põhimõttest. Enamasti määrab kohus kindla kuupäeva, milleks tuleb tagatis tasuda. Päevades väljendatud tähtaja korral on tähtaja kulgema hakkamise algus kohtulahendites väljendatud erinevalt (määruse kättetoimetamine hagejale, määruse täitmine).

4.7.2. Tagatise määramine ositi makstavate summadena

Tsiviilasjas nr 2-09-16316 oli kostja võlgnevus kokku 578 366,74 krooni, sellest põhivõlg 539 778,60 krooni ja sissenõutavaks muutunud viivised 38 588,14 krooni. Koos hagiavaldusega esitas hageja ka taotluse hagi tagamiseks. Hagi tagamise taotluse kohaselt palus hageja arestida kostja pangarved hagi hinna ehk 578 366,74 ulatuses. Nimetatud asjas määras kohus tagatise, mille suurus oli ca 20% nõudest. Kohus leidis, et tavalisest suurema tagatise nõudmine on põhjendatud, kuna hageja poolt taotletav hagi tagamise abinõu (arveldusarvete arestimine) on kostja suhtes kõige enam koormav. Kohus märkis määruses: *"Hageja esitas kohtule ka taotluse, et kohus nõustuks tagatisega summas 20 000 krooni. Isegi kui hagi tagamise taotlus kuuluks rahuldamisele summa ulatuses, millelt kuuluks tasumisele 20 000 krooni (s.t 5% nõudesummalt), tuleks kostjale tekkiva võimaliku kahju hüvitamiseks nõuda tagatist seaduses sätestatud miinimummäärast suuremas ulatuses, sest arveldusarvete arestimise puhul on võimaliku kahju tekkimine üsna tõenäoline."*

Hageja palus tagatise suurus vähendada põhjusel, et ta on juba tasunud käesolevas tsiviilasjas riigilõivu hagiavalduselt ja ka hagi tagamise avalduselt, kokku summas 55 450 krooni. Ta leidis, et suure summa riigilõivudeks tasumine hagimenetluse alustamiseks ning oma õiguste kaitseks on rahaliselt äärmiselt koormav. Samuti rõhutas hageja, et tsiviilasja menetluse jooksul suureneb hageja nõue tunduvalt, mille tõttu tuleb hagejal tõenäoliselt tasuda ka täiendav riigilõiv. Hageja pidas tagatise määramist ebaõiglaseks, sest seadusandja on mitmekordselt suurendanud riigilõivumäärasid, mille tõttu on hagimenetlusega kaasnevad kulud oluliselt suurenenud, samuti põhjusel, et hageja tegevusvaldkonnaks on kinnisvara haldamine ja tänastes majandusoludes on hagejal ilmselt ka edaspidi vaja oma õiguste kaitseks pöörduda kohtu poole. Hageja arvates võib suurte tagatisesummade tasumine edaspidi oluliselt raskendada või hoopiski välistada võimaluse alustada oma õiguste kaitseks hagimenetlust.

Harju Maakohtu 22. aprilli 2009. a. määrusega tagas kohus hagi ja märkis tagatise tasumise kohta järgmist: *"Hagejal tuleb tasuda kohtu deposiitkontole hagi tagamise tagatis 120 000 krooni kuue osamaksenda. Esimene osamakse tuleb tasuda 10 (kümne) päeva jooksul alates kohtumääruse kättetoimetamisest. Järgnevad osamaksend tuleb tasuda 20.05. 2009, 20.06. 2009, 20.07. 2009, 20.08. 2009 ja 20.09. 2009. Maksekorraldused tuleb tähtajaks kohtule esitada."* Tagatise ositi nõudmisel tugines kohus TsMS § 383 lõikele 1², mis sätestab, et kui tagatise nõudmise eeldused on täidetud, võib kohus jätta tagatise siiski täielikult või osaliselt nõudmata või määrata selle tasumise osade kaupa, kui hagejalt ei saa majanduslikel või muudel põhjustel mõistlikult oodata tagatise andmist ja hagi tagamata jätmisega võivad hagejale kaasneda rasked tagajärjed või kui tagatise nõudmine oleks hageja suhtes muul põhjusel ebaõiglane.

Seega oli tagatise ositi määramisel kohtu jaoks argumendiks tavapärasest suurem tagatisesumma, kuid võimalik, et ka hageja viited hagimenetlusega kaasnevale suurele riigilõivukoormusele.

4.7.3. Tagatise suurus

Üldiselt peetakse kohtupraktikas rahalise nõude puhul kohaseks 5% suurust tagatist. Kui küsida selle järele, millistel juhtudel on kohus määranud tagatise suuremas summas kui 5% nõudelt, siis üheks juhuks ongi olnud eelnev kaasus (Harju Maakohu 22. aprilli 2009. a. määrus **tsiviilasjas nr 2-09-16316**), kus arestiti kostja pangaarved ja kohus märkis, et tavapärasest suurema ehk 20% suuruse tagatise määramist õigustab asjaolu, et kohaldatav hagi tagamise abinõu on kostja suhtes kõige enam koormav.

Samuti on tavalisest suuremat tagatist nõutud näiteks laevade arestimisel. 22. juuli 2009. a. määruses on Harju Maakohus **tsiviilasjas nr 2-09-35-319** määranud maksimaalse suurusega tagatise ja põhjendanud seda järgnevalt: *"Võttes arvesse asjaolu, et laeva kinnipidamine on kostjale märkimisväärselt kallim, kui mõne muu vara arest, kuna sellega kaasnevad nii sadamatasude kui palgakuludega seotud väljaminekud, siis leiab kohus, et tagatiseks tuleb määrata 15% nõude summalt, kuid kuna TsMS § 383 lg 1¹ järgi ei anta tagatist rohkem, kui 500 000 krooni, siis tuleb hagejal tasuda tagatis 500 000 krooni hiljemalt 31.07.2009.a."*

Siiski ei ole laevade arestimisel tagatise määramise praktika ühtne, nt tsiviilasjas nr 2-09-37494 on Harju Maakohus oma 3. augusti 2009. a. määruses ja Pärnu Maakohus oma 27. juuli 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-36104 pidanud piisavaks ka 5% suurust tagatist. Viit protsenti ületava summa määramine on kohtupraktikas pigem erandiks.

Tsiviilasjas nr 2-08-90552 asus Pärnu Maakohus 7. mai 2009. a. määruses seisukohale, et kuigi seadus ei sätesta otsesõnu, et hagi tagamise tagatise suurus võib muuta, tuleneb see TsMS § 383 lg 2 teise lause mõttest, mille kohaselt võib kohus tagatise määratud tähtpäevaks andmata jätmisel hagi tagamise tühistada.

Nimetatud tsiviilasjas rakendas kohus hagi tagamise abinõuna TsMS § 378 lg 1 punktis 1 nimetatud abinõu, s.t seadis kostjale kuuluvale kinnisasjale kohtuliku hüpoteegi. Kostja esitatud abielutunnistusest ja kinnistusraamatu väljavõttest nähtuvalt oli koormatud kinnistu kostja ja tema abikaasa ühisvara. See asjaolu ei olnud kohtule hüpoteegi seadmisel teada ja see ei nähtunud ka kinnistusraamatu kandest, kus omanikuna oli märgitud vaid kostja. Seega koormas kohus sisuliselt ka kolmanda isiku vara, mis ei ole seaduse mõttes kohane hagi tagamise abinõu ja võib tekitada kahju kolmandale isikule ehk kostja abikaasale. Kohus leidis, et ta ei saa omal algatusel hagi tagamist tühistada (v.a menetluse lõppemisel TsMS § 386 lg 4 sätestatud korras), kostja ei ole tühistamist ka TsMS § 386 lg 2 kohaselt taotlenud ega tagatist pakkunud, ning tagamaks nii kostja kui tema abikaasa võimalikke kahjunõudeid, tuleb kostja taotlus rahuldada ja suurendada hagi tagamise tagatist 250 000 kroonini ehk 50%-ni esitatud põhinõudest. Kohus põhjendas oma seisukohta muu hulgas sellega, et 500 000-kroonise hüpoteegiga koormatud kinnistu müük on praeguses niigi keerulises kinnisvaraturu situatsioonis veelgi keerulisem.³⁴

4.7.4. Tagatise tasumisest vabastamine

8. juuli 2009. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-09-31936** vabastas Harju Maakohus hageja tagatise tasumisest TsMS § 383 lg 1² alusel, sest hageja oli pankrotis äriühing, kellel puudusid

³⁴ Käesoleva juhtumi kohta tuleks täiendavalt märkida, et esialgu nõudis kohus 25 000-kroonise tagatise (5%) tasumist, taotluse tagatise summa suurendamiseks esitas kostja. 14. augustil 2009. a. tühistas kohus hagi tagamise, kuna hageja täiendavat tagatist ei tasunud.

likviidsed vahendid (seejuures ei nähtu määrusest, et likviidsete vahendite puudumist oleks pankrotihaldur eraldi tõendanud).

Tsiviilasjas nr 2-09-35387 (Viru Maakohtu 23. juuli 2009. a. määrus) leidis kohus, et kuna hagejale on antud menetlusabi ja ta on vabastatud riigilõivu tasumisest, siis ei saa temalt majanduslikel põhjustel tagatise tasumist eeldada.

Tsiviilasjas nr 2-09-45488 oli tagatavaks nõudeks laevapere liikmete tasunõue (merinõue). 14. septembri 2009. a. määrusega vabastas Harju Maakohus hagejad tagatise maksmisest, põhjendades seda sellega, et hagejateks olid füüsilised isikud, kellele jäeti kollektiivlepingust tulenevad töötasud välja maksmata ning kelle majanduslik seisund ei pruugi võimaldada seaduses sätestatud suuruses hagi tagamise tagatist tasuda ning seeläbi oma õigusi teostada. Eelnevast tulenevalt asus kohus seisukohale, et hagejatelt ei saa majanduslikel põhjustel mõistlikult oodata tagatise andmist.

Tsiviilasjas nr 2-09-14943 taotles hageja hagi tagamist menetluse ajal, kuna kostja ei täitnud laste ülalpidamise kohustust (tegemist oli elatise nõudega). TsMS § 378 lg 3 p 4 lubab kohtul menetluse ajaks reguleerida ka seadusest tulenevat ülalpidamiskohustuse täitmist, muu hulgas kohustada kostjat menetluse ajal elatist maksma. Hageja palus, et kohus kohustaks kostjat maksma hageja kasuks elatist alates hagi tagamise avalduse esitamisest kuni kohtuotsuse jõustumiseni kahe lapse ülalpidamiseks kokku 3500 krooni kuus. 8. aprillil 2009. a. rahuldas Pärnu Maakohus hagi tagamise taotluse osaliselt, tagatise nõudmist hagejalt pidas kohus ebaõiglaseks. Ka näiteks **tsiviilasjas nr 2-09-56140** (Viru Maakohtu 28. oktoobri 2009. a. määrus) pidas kohus elatise asjas hagejalt tagatise nõudmist ebaõiglaseks.

Harju Maakohtu 29. mai 2009. a. määrus **tsiviilasjas nr 2-09-24593** käsitles olukorda, kus hageja taotles hagi tagamise korras kostja laeva arestimist merivõla tagamiseks. Tagatise määramist ei pidanud hageja õiglaseks, kuna laevale oli juba määratud hoidja ja hageja oli väike äriühing, kus faktiliselt töötas vaid üks isik (äriühingu omanik). Hageja avaldas, et nõue kostja vastu on tema jaoks juba isegi suur summa, mille saamata jäämine mõjutab oluliselt tema majandusseisu. Hagi tagamise taotluse esitamisel tagatise tasumine 15% ulatuses on tema jaoks märkimisväärne väljaminek ning võib tekitada talle makseraskusi. Kohus tugines TsMS § 383 lõikele 1¹, mille kohaselt on tagatise suuruseks **vähemalt 5%** nõudesummalt ja märkis, et laeva kinnipidamine on kostjale märkimisväärselt kallim, kui mõne muu vara arest, kuna sellega kaasnevad nii sadamatasud kui palgakulud. Seepärast määras kohus tagatiseks 15% nõude summalt. Hageja vastuväited tagatise määramisele ei olnud kohtu arvates asjakohased. Kohus märkis, et **tagatise eesmärgiks on tagada kostja võimalikud kahjud, kui hagi tagamine oli põhjendamatu.** Sellest tulenevalt on igal hagejal, kes taotleb hagi tagamise abinõude rakendamist ka potentsiaalne oht saada vastutavaks kostjale kahju tekitamise eest. Eeltoodu alusel ei pidanud kohus tagatise määramist ebaõiglaseks.

Paljasõnalised väited tagatise summa liigse koormavuse ja hagejale tagatise tasumisega kaasneva võivate negatiivsete tagajärgede osas ei ole tagatise tasumisest vabastamisel reeglina piisavaks argumendiks, kuid esineb ka teistsuguseid lahendeid, näiteks on Tartu Maakohus 1. oktoobri 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-35078** tagatisest vabastamist motiveerinud sellega, et kostja ei ole täitnud oma lepingust tulenevaid kohustusi ega reageerinud hageja pretensioonidele ja hageja on hagi tagamise taotluse esitamisel tasunud juba riigilõivu 450 krooni. Nimetatud asjaoludel pidas kohus tagatise määramist ebaõiglaseks. Märkusena tuleks käesoleval juhul lisada, et nii hageja kui kostja olid majandus- ja kutsetegevuses tegutsenud äriühingud.

Ka Viru Maakohtu 1. oktoobri 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-48773** on kohus tagatise nõudmist pidanud ebaõiglaseks lihtsalt sel põhjusel, et kostja oli juba nagunii hagejale müügilepingu järgi võlgu ca 31 000 krooni ja hageja pidi hagi esitamise eest tasuma 4500

krooni riigilõivu. Kohus leidis, et arvestades nõude suurust on tagatise nõudmine hageja suhtes ebaõiglane. Ka antud juhul olid pooled majandus- ja kutsetegevuses tegutsevad äriühingud, tagamisabinõuna kohaldas kohus arveldusarvete arestimist.

Kaks viimasena käsitletud juhtumit erinevad siiski oluliselt kohtupraktika üldisest suundumusest – reeglina on kohtud tagatisest vabastamist põhjendanud siiski rohkemaga kui lihtsalt kostja võlaga hageja ees või riigilõivu tasumise kohustuse koormavusega.

4.8. Tagamise vaidlustamine – millised määrused on edasikaevatavad ja millised mitte?

TsMS § 390 lg 1 sätestab, et maakohu või ringkonnakohtu määruse peale, millega kohus hagi tagas, ühe tagamisabinõu teisega asendas või hagi tagamise tühistas, võib pool esitada määruskaebuse. Seadusest tulenevalt ei saa vaidlustada hagi tagamata jätmist.³⁵

Kohtupraktikas on esinenud aga juhtumeid, kus ringkonnakohus on menetlenud ka hagi tagamata jätmise peale esitatud määruskaebuseid, näiteks 27. novembri 2008. a. määrusega **tsiviilasjas nr 2-08-66750** jättis Tallinna Ringkonnakohus rahuldamata määruskaebuse, milles vaidlustati Harju Maakohu 13. oktoobri määrust hagi tagamise taotluse rahuldamata jätmise kohta. Tallinna Ringkonnakohus menetles määruskaebust, tegi lahendi ja märkis, et ringkonnakohtu määruse peale on 15 päeva jooksul võimalik edasi kaevata ka veel Riigikohtule.

Ka **tsiviilasjas nr 2-08-65997** menetles Tallinna Ringkonnakohus Harju Maakohu 22. oktoobri 2008. a. hagi tagamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale esitatud määruskaebust, kusjuures antud asjas leidis ringkonnakohus, et alus hagi tagamiseks on olemas, mistõttu ringkonnakohus tühistas maakohu otsuse ja saatis asja tagasi esimese astme kohtule hagi tagamise taotluse uueks läbivaatamiseks.³⁶

23. septembri 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-21452** käsitles Tallinna Ringkonnakohus samuti hagi tagamisega seonduvat edasikaebeõigust. Hageja esitas määruskaebuse Harju Maakohu määruse osale, millega kohus jättis osa hageja poolt taotletud abinõusid kohaldamata, Harju Maakohus aga tagastas määruskaebuse läbivaatamatult, kuna leidis, et vastavalt TsMS § 390 lõikele 1 ei ole hagi tagamata jätmisel maakohu määruse peale võimalik määruskaebust esitada.³⁷ Määruskaebuse esitaja leidis, et TsMS § 660 lõikest 1 ja § 390 lg 1 esimesest lausest tulenev edasikaebeõiguse piirang ei tohiks olla lubatav ka neil juhtudel, mil hageja õigused ja seaduslikud huvid ilmselgelt jäävad kaitseta olukorras, kus hageja on vaidlusaluses õigussuhtes nõrgem pool ning tal ei ole peale taotletud hagi tagamise abinõude muid võimalusi oma õiguste efektiivsaks kaitsmiseks. Hageja leidis, et tema määruskaebuse menetlemine peab olema lubatav ning see tuleb menetlusse võtta. Muu hulgas viitas hageja ka Riigikohtu 9. aprilli 2008. a. põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsusele nr 3-4-1-20-07, millega Riigikohus tunnistas tol ajal kehtinud TsMS § 390 lõike 1 esimese lause põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles see ei võimaldanud

³⁵ Vt ka A. Pärsimägi. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja –tähtjad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. – Juridica 2009, nr 7, lk 454.

³⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 2. detsembri 2008. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-65997.

³⁷ Maakohu määruse tegemise ajal kehtinud TsMS § 390 lg 1 sätestas: Maakohu või ringkonnakohtu määruse peale, millega kohus hagi tagamise taotluse rahuldab, ühe tagamisabinõu teisega asendas või hagi tagamise tühistas, võib pool esitada määruskaebuse. Maakohu määruse peale esitatud määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale ei saa Riigikohtule edasi kaevata.

edasi kaevata hagi tagamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale, millega arvati tasutud kautsjon riigituludesse.

Ringkonnakohtus märkis, et TsMS ei võimalda kaevata ei kohtumääruse peale, millega on jäetud taotlus hagi tagamiseks rahuldamata ega ka määruse peale osas, millega hagi tagamise taotlus jäeti rahuldamata. Vaidlustatav on vaid määruse see osa, millisega taotlus rahuldati. Hageja poolt viidatud Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsuse kohta selgitas ringkonnakohtus, et käesoleval juhul ei ole hagejalt nõutud kautsjoni tasumist ega kautsjonit ka riigituludesse määratud – Riigikohus on lahendis nr 3-4-1-20-07 välja toonud põhjendused, mille kohaselt saab hagi tagamata jätmise määruse peale edasi kaebamise lubamise eesmärgiks olla vaid see, et sel viisil kontrollida hagi tagamise kautsjoni riigituludesse arvamise seaduslikkust.³⁸

Mis puudutab esimese astme kohtutes viimasel ajal tehtud määruseid, siis ülekaalus on siiski lahendid, kus märgitakse, et hagi tagamata jätmise peale ei ole ringkonnakohtule võimalik edasi kaevata. Nii on näiteks Harju Maakohtu 23. juuli 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-35760, 20. juuli 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-34882, 14. juuli 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-33014 ja 31. juuli 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-37218, samuti Tartu Maakohtu 4. märtsi 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-8513, 8. aprilli 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-15177, Pärnu Maakohtu 28. septembri 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-42756, 22. oktoobri 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-54284, Viru Maakohtu 30. juuli 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 2-09-36683 jpt määrustes, millega hagi tagamise taotlus jäeti rahuldamata, viidatud, et määrus ei kuulu edasikaebamisele.

Kokkuvõtteks võib märkida, et kuigi edasikaebamise võimalikkuse osas on kohtupraktika olnud erinev, on see käesoleval ajal hakanud ühtlustuma ja vahepealset praktika lahknevust võib osaliselt olla põhjustanud Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi eelnimetatud otsus ja selle ebaõige tõlgendamine.

4.9. Hagi tagamise tühistamine

Tsiviilasjas nr 2-08-15578 selgitas Tallinna Ringkonnakohtus oma 12. septembri 2008. a. määruses, et hagi tagamise määruse peale esitatud määruskaebuse rahuldamise tulemusena taastub õiguslikus mõttes olukord, nagu hagi tagamisabinõusid ei oleks algusest peale kohaldatud. Selle üle otsustamine, kas hagi enne selle esitamist tagada, on maakohtu pädevuses. TsMS ei võimalda kaevata kohtumääruse peale, millega taotlust hagi tagamiseks ei rahuldatud. Hageja (või tulevase hageja) olukord määruskaebuse alusel hagi tagamisabinõude tühistamise korral ei erine põhimõtteliselt sellest olukorrast, milles hageja (või tulevane hageja) oleks olnud, kui tema taotlust hagi tagamiseks ei oleks ka esialgselt rahuldatud.

Tallinna Ringkonnakohtu 27. juuni 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-13395** on selgitatud ka vastupidist juhtumit ja leitud, et kui tühistatakse maakohtu määrus, millega on hagi tagamine tühistatud, siis taastub endine olukord, st hagi tagamise abinõude kohaldamine.

³⁸ Viidatud kohtuotsuse p 26 kõlab järgnevalt: "Kolleegiumi arvates tuleb hagi tagamist taotlenud isikule võimaldada PS § 24 lg 5 alusel hagi tagamata jätmise peale, millega arvati tasutud kautsjon riigituludesse, edasi kaevata, et oleks võimalik hagi tagamata jätmise aluste kontrolli kaudu kontrollida ka hagi tagamise kautsjoni riigituludesse arvamise seaduslikkust. Kohtusüsteemi efektiivsuse tagamise eesmärk ei õigusta hagi tagamist taotlenud isikult hagi tagamata jätmise määruse ja seega kautsjoni riigituludesse arvamise vaidlustamise võimaluse äravõtmist, eriti kuna seda ei saa kontrollida ka hiljem mingis muus menetluses."

27. juuni 2008. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-13395** käsitles Tallinna Ringkonnakohus juhtumit, kus probleemiks oli esimese astme kohtu õigus hagi tagamise abinõu tühistada ajal, mil toimus hagi tagamise määruse peale esitatud määruskaebuse menetlus. Ringkonnakohus leidis, et iseenesest on kohtul tühistamise õigus seadusest tulenevalt olemas. Küll aga heitis ringkonnakohus maakohtule ette seda, et maakohus ei kuulnud enne hagi tagamise tühistamist ära hagejat. Ringkonnakohus asus seisukohale, et maakohtul tulnuks tagatise määramisel välja selgitada hageja seisukohad kostja taotluse ja tema poolt esitatud tõendite³⁹ osas (TsMS § 386 lg 2). Kohtuistungil protokollist nähtus, et maakohus andis hagejale tähtaja seisukoha esitamiseks 28. aprillini 2008, kuid tegi juba 25. aprillil 2008 määruse, millega tühistas hagi tagamise.

4.10. Kostja kaitse ehk hagi tagamise abinõu asendamine raha maksmisega (TsMS § 385)

TsMS § 385 kohaselt määratakse rahalise nõudega hagi tagamise määruses ja hagi tagamise määruses isikule aresti kohaldamise või isikul elukohast lahkumise keelu kohaldamise kohta kindlaks rahasumma, mille maksmisel kohtu selleks ettenähtud pangakontole või millises ulatuses pangagarantii esitamisel lõpetatakse hagi tagamise määruse täitmine. Kohus tühistab sel juhul kostja avalduse alusel hagi tagamise abinõu ja asendab selle rahaga või pangagarantiiga.

Ühe näitena selle kohta, kuidas on kohus TsMS § 385 kohaldanud, võib tuua Tartu Maakohtu 1. aprilli 2009. a. määruse **tsiviilasjas 2-09-7661**, kus Tartu Maakohus märkis järgmist: "*TsMS § 385 kohaselt rahalise nõudega hagi tagamise määruses määratakse kindlaks rahasumma, mille maksmisel kohtu selleks ettenähtud pangakontole või millises ulatuses pangagarantii esitamisel lõpetatakse hagi tagamise määruse täitmine. Kohus tühistab sel juhul kostja avalduse alusel hagi tagamise abinõu ja asendab selle rahaga või pangagarantiiga. Hagi tagamise taotluse kohaselt on hageja taotlenud hagi tagamiseks seada kohtulik hüpotek kostjale kuuluvale kinnistutele 121 191 krooni ulatuses. Seega määrab kohus OÜ-le J tasumisele kuuluvaks summaks 121 191 krooni, mille maksmisel kohtu selleks ettenähtud pangakontole või millises ulatuses pangagarantii esitamisel lõpetatakse kostja avalduse alusel hagi tagamise määruse täitmine.*" Hagiavalduse kohaselt oli hagejal kostja vastu 147 755,8 krooni suurune rahaline nõue, millest põhivõlg oli 121 191 krooni ja viivised 26 564,8 krooni.

Samamoodi määras Viru Maakohus 2. aprilli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-08-77870** kostja tagatiseks summa, mis vastas summale, mille ulatuses hageja palus hagi tagada. Ka näiteks Tartu Maakohtu 4. mai 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-18434, Harju Maakohtu 22. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-16316 ja Harju Maakohtu 17. aprilli 2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-15613 juhivad samast põhimõttest.

Tartu Maakohtu 24. aprilli 2009. a. määruse (**tsiviilasi nr 2-09-17949**) kohaselt oli hagejal kostja vastu nõue 1 625 800 krooni (sellest põhinõue 1 000 000 krooni, tasumata intress 28 000 krooni, sissenõutavaks muutunud viivis 597 800 krooni) ja lisanduva viivise väljamõistmiseks. Kohus tagas hagi ja määras TsMS § 385 alusel 1 625 800 krooni ehk hageja nõudele vastava summa rahasummaks, mille maksmisel kohtu tagatiste kontole või millises ulatuses pangagarantii esitamisel lõpetatakse hagi tagamise määruse täitmine.

22. aprilli 2009. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-09-16316** selgitas Harju Maakohus kostja tagatise määramise põhimõtet: "*TsMS § 385 kohaselt peab kohus rahalise nõudega hagi*

³⁹ Kostja esitas tõendid selle kohta, et hagi tagamisega kaasnevad majandusraskused ja võib tekkida kahju.

tagamise määrukses määrama kindlaks rahasumma, mille maksmisel kohtu selleks ettenähtud pangakontole või millises ulatuses pangagarantii esitamisel lõpetatakse hagi tagamise määrukse täitmine, kohus tühistab rakendatud tagamise abinõu ja asendab selle rahaga või pangagarantiiga. Kohus on seisukohal, et käesolevas tsiviilasjas on selliseks rahasummaks mõistlik määrata hagi tagamisena taotletuga võrdne summa. Sellisel juhul on järgitud hagi tagamise eesmärk."

17. aprilli 2009. a. määrukses **tsiviilasjas nr 2-09-3031** asus Tartu Ringkonnakohus seisukohale, et kui maakohus jätab määrukses märkimata TsMS § 385 kohase rahasumma, mille pangakontole tasumisel ja kostja taotlusel kohus hagi tagamise abinõu tühistab, siis on tegemist menetlusnormide rikkumisega.

Viru Maakohtu 13. aprilli 2009. a. määrukses **tsiviilasjas nr 2-08-86607** määrati ca 25 000 kroonise nõude puhul kostja tagatiseks 20 000 krooni.

Harju Maakohtu 13. juuli 2009. a. määruse kohaselt **tsiviilasjas nr 2-09-32955** nõudis hageja kostjalt 6 100 000 krooni ja viiviste tasumist. Kohus seadis kohtuliku hüpoteegi kostja kinnisasjale summas 6 400 000 krooni ning nimetatud summa oli ka summaks, mille tasumisel kohtu tagatisarvele pidas kohus võimalikuks hagi tagamise tühistada.

Tsiviilasjas nr 2-09-14943 tegi Pärnu Maakohus 8. aprillil 2009. a. elatise nõude asjas määrukse, milles asus seisukohale, et õiglase summa, mille tasumisel kohtu tagatiste kontole või mille ulatuses pangagarantii andmisel hagi tagamise määrukse täitmine lõpetatakse, on menetluse eeldatava aja jooksul (keskmiselt 4 kuud) tasumisele kuuluva elatise summa ehk neliteist tuhat krooni.

Kokkuvõtteks võib märkida, et kohtupraktikas on kostjale TsMS § 385 alusel määratava tagatise suuruseks summa, mille ulatuses hagi tagatakse (nt kohtuliku hüpoteegi määramisel hüpoteegisumma).

Kokkuvõte

Hagi tagamise õiguslik tähendus

Tallinna Ringkonnakohus on hagi tagamise õiguslikku olemust selgitades märkinud, et hagi tagamise korral tuleb kaaluda alati mõlema poole, sh ka kostja huve. Alati on olemas hageja huvi eeldatavalt tema suhtes positiivse kohtulahendi täitmise ladususe kindlustamiseks, kuid teisalt on olemas ka kostja huvi jätkata oma tavapärasest (majandus)tegevust. Ringkonnakohus rõhutas, et **hagi tagamine ei kujuta endast olulist menetluslikku garantiid, vaid on pigem seaduses ette nähtud erand**. Hagi tagamata jätmine ei tähenda, et isikul puuduks võimalus oma õigusi kohtumenetluses kaitsta. Samuti säilib uute faktiliste asjaolude ilmnmisel võimalus esitada uuesti hagi tagamise taotlus.

Hagi tagamise eeldused ja nende kajastamine kohtulahendites

Kohtud analüüsivad hagi tagamise põhjendatuse hindamisel tagamisabinõu sobivust ja proportsionaalsust koos hagi tagamise eelduse täidetusega. Selle tulemuseks on, et meelsamini tagavad kohtud neid nõudeid, mille puhul on olemas nõ "käepärane tagamisabinõu". Näiteks juhul, kui hagejal on kostja vastu (registrisse kantava) asja väljaandmisnõue, seavad kohtud võõrandamise keelumärkeid küllalt kergesti, st kohtuotsuse hilisema täitmise võimatuse tõendamiskoormis tundub hageja jaoks olevat madalamal. Mida koormavam on taotletav tagamisabinõu, seda tõsisemad peavad olema selle kohaldamise motiivid. Praktika pinnal ei ole seega võimalik väga üldiselt määratleda, millised eeldused peavad olema täidetud ja kuidas peab nõue olema põhistatud, et üleüldse lugeda kohtuotsuse täitmine tulevikus raskendatuks. See sõltub suurel määral konkreetse vaidluse olemusest, nõude sisust ja hagi tagamise võimalikest variantidest.

Tallinna Ringkonnakohus on märkinud, et **hagi tagamise aluseks ei pea tingimata olema olukord, kus kostja on pahatahtlikult asunud kõrvaldama oma vara või kavatseb lahkuda kohtu jurisdiktsioonist**. Hagi tagamine ei pea olema seotud ainult kostja tahtliku käitumisega (kõrvalehoidmisega) kohustuste täitmisest. Piisav alus hagi tagamiseks on ka see, kui tavalise majandustegevuse käigus tekkinud riskide tõttu võib kohtuotsuse täitmine olla raskendatud.

Üldistades kohtupraktika seisukohti hagi tagamise eelduseks olevate faktiliste asjaolude kohta, võib siiski välja tuua alljärgnevad tendentsid. Kohtud on leidnud, et asjaoludeks, mille alusel saab järeldada, et hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha, võivad muu hulgas olla järgnevad juhtumid:

- hagejal on kostja vastu suur nõue (kohtud on pidanud piisavalt suureks summaks nt juba ca 290 000-kroonist nõuet);
- kostja on pikema aja jooksul hoidnud kõrvale kohustuste täitmisest, kostjaga suhtlemine on raskendatud;
- kostja on likvideerimisel äriühing;
- kostja üldine varaline seis on halb (vastupidisel juhul, st olukorras, kus kostja majandusseis on hea, hagi üldjuhul ei tagata);

- kostja on kontserni kuuluv äriühing, mistõttu kostja emaettevõtjal on võimalik kostja majandustegevus kergesti lõpetada või teise üksusesse üle viia (kohus on leidnud, et kontsernistruktuuris võib iseenesest peituda potentsiaalne kuritarvituste võimalus ja seega ka oht tulevase kohtuotsuse täitmisele);
- kostja on lisaks hagejale võlgu ka teistele isikutele (tüüpiliselt esitatakse selle väite kinnituseks tõendina ka väljavõte AS Krediidinfo maksehäireregistrist);
- kostja on asunud oma vara võõrandama (nt on sõlminud abieluvaralepingu, millega tema omandis olev vara kuulub edaspidi lahusvarana tema abikaasale) või teeb selleks ettevalmistusi.
- Merinõuete tagamise kohtupraktikas on laeva arestimise piisavaks argumendiks olnud asjaolu, et laev võib lahkuda Eesti jurisdiktsioonile alluvast sadamast ja seejärel ei ole võimalik hagi rahuldamise korral laevale ilma ebamõistlike kulutuste ja pingutusteta sissenõuet pöörata.

Mis puudutab kostja halba majandusseisu, siis selle argumendi puhul on märgata teatavat praktika lahknevust. Kohtupraktikas on ka leitud, et majandusaasta aruandest nähtuvad andmed, krediidinfo kajastuv maksuvõlg ja aastaaruande esitamata jätmise lubavad küll oletada, et kostja on majandusraskustes, kuid selline oletus ei õigusta pangaarvete ja vara arestimist ja et tegutseva äriühingu arvelduskontode ja olulise vara arestimine võivad põhjustada olulisi häireid kostja majandustegevuses või selle hoopis halvata, mis halvendaks kostja maksevõimet veelgi (lähemalt vt alajaotus 4.1., lk 12).

Kokkuvõtteks võib öelda, et kohtupraktikas on hagi tagamise põhjendatuse üle otsustamisel ülekaalus subjektiivsed ehk kostjast või pooltevahelisest võlasuhtest lähtuvad kriteeriumid. Viimasel ajal on siiski märgata, et kohtud on rohkem hakanud tuginema ka objektiivsetele argumentidele nagu üldine majanduslangus ja sellega kaasnev oht, et kohustusi täidetakse senisest halvemini.

Analüüsi objektiks olnud lahendite hulgas esines ka selliseid määruseid, millega kohus küll hagi tagas, kuid mille põhjendustest ei nähtunud, et kohus oleks tagamise aluseks olevaid asjaolusid sisuliselt hinnanud.

Hagi tagamine enne hagi esitamist

Hagi tagamine enne hagi esitamist on kohtupraktikas pigem erand ja üldjuhul ei ole hagi esitamisega viivitamise veenvaks argumendiks see, et hageja ei tea kostja täpset elukohta, ei ole saanud tutvuda kõigi tõenditega või et parajasti käivad poolte vahel läbirääkimised võla vabatahtlikuks tasumiseks. Eeltagamine ei ole seaduse mõtte kohaselt surveabinõu, vaid kohtuotsuse täitmise võimalikkuse kindlustamise vahend olukorras, kus hagi esitamine on tõesti objektiivselt takistatud, kuid ometi on vaja reageerida väga kiiresti. Nii on eeltagamine näiteks laevade arestimise puhul aktsepteeritav olnud just põhjusel, et laev võib sadamast väga kiiresti lahkuda.

Uurimisprintsiipt hagi tagamise menetluses

Üheks analüüsi käigus tõusetunud küsimuseks on, kuid võrd laieneb hagi tagamisele hagita menetlusele iseloomulik uurimisprintsiipt ehk mil määral saab kohus juhinduda avaldaja poolt avaldatust ja mil määral peab ta ka ise aktiivselt välja selgitama hagi tagamise või sellest keeldumise aluseks olevaid asjaolusid. Näiteks analüüsidest kinnistusraamatusse vastuväite kandmise kui võimaliku tagamisabinõu lubatavust on Tallinna Ringkonnakohus leidnud, et

hagi tagamise abinõu määramisel peab kohus tutvuma kinnistusraamatu seisuga ja mitte määrama sellist hagi tagamise abinõud, mille kinnistusraamatusse kandmine ei ole võimalik.

Ebaselgus on tõenäoliselt probleemiks ka menetlusosaliste jaoks, sest (tulevane) hageja ei ole kindel, kui palju ja milliseid tõendeid ta hagi tagamise vajaduse, nõude olemasolu jmt kohta selles menetlusetapis esitama peaks. Kohtupraktikast ilmneb, et kohtute lähenemine on erinev – sageli kontrollib kohus siiski ka ise hageja väiteid, mõnel juhul aga jätab hagi tagamata põhjusel, et hageja väited on paljasõnalised (nt väide, et kostjal puudub registrisse kantav vara, või et kostja on töötu). Esineb ka juhtumeid, kus kohus annab juhul, kui ta leiab, et hageja väited vajaksid täiendavat põhistamist, hagejale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Hagi tagamise abinõud

Kohtupraktikas on rahaliste nõuete levinumateks tagamisabinõuks kohtuliku hüpoteegi seadmine, mida põhjendatakse selle (suhteliselt) väiksema koormavusega kostja jaoks. Asja tagastamise nõuete korral peetakse proportsionaalseks ja kohaseks eelkõige keelumärke tegemist vararegistris.

Arveldusarvete arestimine on samuti levinud, kuid kohtud üldjuhul möönavad vastava abinõu suhteliselt suurt koormavust. Mõnel juhul on leitud, et igal juhul kaalub hageja huvi üles kostjale seatud olulise piirangu, mõnel juhul on aga kohus arve arestimise kui väga koormava abinõu kohaldamise korral võimaliku kahju katteks määranud hagejale tavapärasega võrreldes suurema tagatise.

Uurimisobjektiks olnud lahenditest nähtub, et täitemenetluse peatamist kui hagi tagamise abinõu püüavad menetlusosalised kasutada selleks, et n-õ jätkata vaidlust juba lõppenud kohtumenetluses, kus toimub kohtuotsuse täitmine. TsMS § 278 lg 1 p 6 kohaselt on täitemenetluse peatamine, täitemenetluse jätkamise lubamine üksnes tagatise vastu või täitetoimingu tühistamine hagi tagamise abinõudeks juhul, kui täitedokument on hagi esitamiseга vaidlustatud või kui kolmas isik on esitanud hagi vara arestist vabastamiseks või muul põhjusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks. **Kohtupraktikas on väljendatud seisukohta, et hagi tagamise abinõu kohaldamine ei saa olla üldiseks abivahendiks teises asjas jõustunud kohtuotsuse täitmise peatamiseks.**

Analüüsi käigus uuritud lahendite hulgas esines ka selliseid tagamisabinõusid, mida võib lugeda ebamõistlikult koormavateks või mille kohaldatavuse võib kehtiva õiguse kontekstis kahtluse alla seada (vt nt alajaotused 4.5.6.1. ja 4.5.6.3.).

Hageja tagatis kahju katteks (TsMS § 383)

Kuna 1. jaanuaril 2009 jõustunud TsMS-i muudatustega on rahaliste nõuete korral tagatise maksmine üldjuhul kohustuslik, siis ongi kohtupraktikas tavapärane, et rahalised nõuded moodustavad enamuse neist juhtudest, mil tagatise tasumist nõutakse. Tavapäraselt määratava **tagatise suurus** on 5% nõude summalt. Suuremas summas tagatise tasumist on kohtud nõudnud näiteks laeva arestimisel (15%), samuti arveldusarvete arestimisel (20%), põhjendades seda tagamisabinõu suure koormavuse ja sellest tulenevalt suurema kahju tekkimise tõenäosusega. 50% suuruse tagatise on kohus määranud olukorras, kus seati hüpoteek kostja ja tema abikaasa ühisvarale (ehk sisuliselt koormati ka kolmanda isiku vara).

Tagatise määramine ja sellest tulenevalt aeg, millal hageja seda maksta peab, on kohtupraktika kohaselt erinev. Esineb juhtumeid, kus hageja on tagatise tasunud juba enne

kohtusse pöördumist, mõnel juhul aga kohustab kohus hagejat tagatist maksma pärast hagi või eeltagamisavalduse saamist. Vahel annab kohus hagejale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks (tagatise maksmiseks), märkides, et tagatise tähtjaks tasumata jätmisel jäetakse hagi tagamise avaldus rahuldamata. Vahel aga tagab kohus hagi kohe ja annab samas lahendis hagejale tähtaja tagatise maksmiseks. Erinevat tõlgendust on ilmselt põhjustanud nii seaduse sõnastus ("*kohus tagab rahalise nõudega hagi üksnes juhul, kui antakse tagatis...*"), eelnõu seletuskiri ("*kohtumääruse täitmine peaks olema seotud tagatise maksmisega*"), kui ka asjaolu, et üldjuhul tuleb hagi tagamine otsustada hiljemalt avalduse esitamise päevale järgneval tööpäeval (TsMS § 384 lg 1).

Tagatisest vabastamine on kohtupraktika kohaselt levinud elatise nõuete tagamisel, samuti juhul, kui hagejaks on pankrotivõlgnik, isik, kellele on antud menetlusabi või füüsiline isik, kellel on tasunõue tööandja vastu. Tagatise ositi määramist on tulnud ette olukorras, kus kohus on nõudnud tavapärasest suuremat tagatist.

Kostja tagatis

Kohtupraktikas on kostjale TsMS § 385 alusel määratava tagatise suuruseks summa, mille ulatuses hagi tagatakse (nt kohtuliku hüpoteegi määramisel hüpoteegisumma).

Hagi tagamise vaidlustamine

TsMS § 390 lg 1 sätestab, et maakohtu või ringkonnakohtu määruse peale, millega kohus hagi tagas, ühe tagamisabinõu teisega asendas või hagi tagamise tühistas, võib pool esitada määruskaebuse. Seadusest tulenevalt ei saa vaidlustada hagi tagamata jätmist. Kohtupraktikas on esinenud juhtumeid, kus ringkonnakohus on menetlenud ka hagi tagamata jätmise peale esitatud määruskaebuseid. Siiski on kohtupraktika selles küsimuses käesoleval ajal hakanud ühtlustuma ja vahepealset praktika lahknevust võis osaliselt põhjustada Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 9. aprilli 2008. a. otsuse (tsiviilasi nr 3-4-1-20-07) ebaõige tõlgendamine.